

ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕНЬ АРМІЇ, КОНВЕРСІЇ ТА РОЗЗБРОЄННЯ
CENTER FOR ARMY CONVERSION AND DISARMAMENT STUDIES

15 травня 2020

ВИКЛИКИ І РИЗИКИ

Безпековий огляд ЦДАКР № 9 (142)

Адреса: Вул. Іллінська, 10, офіс 5, Київ, 04070
тел.: +38 (044) 425-42-10
www.cacds.org.ua

Безпековий огляд «ВИКЛИКИ і РИЗИКИ» Центру досліджень армії, конверсії та роззброєння (ЦДАКР, www.cacds.org.ua) здійснюється аналітиками ЦДАКР за підтримки банку «Аркада». Для підготовки оглядів залучаються відомі експерти, дипломати, військові фахівці та спеціалісти усіх відомств, що працюють у безпековому середовищі України.

Метою публікацій Безпекового огляду «ВИКЛИКИ і РИЗИКИ» є оперативне та аналітичне інформування зацікавлених профільних структур, ЗМІ та громадян, що цікавляться актуальними проблемами безпеки України.

Кожний огляд присвячений короткому періоду (1 – 2 тижні), та містить експертні думки, які можуть не збігатися з офіційною позицією української влади.

@2014 Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння
У разі цитування обов'язкове посилання на ЦДАКР

Редакційна колегія:

Бадрак В.В. – головний редактор, директор ЦДАКР

Копчак В.І. – відповідальний секретар, заступник директора ЦДАКР

Самусь М.М. – заступник директора ЦДАКР з міжнародних питань

Члени Редакційної колегії:

Бондарчук С.В. – член Експертної Ради у галузі національної безпеки, генеральний директор ДК «Укрспецекспорт» (2005-2010 рр.)

Згурець С.Г. – головний редактор журналу «Експорт озупня и оборонный комплекс Украины», директор інформаційно-консалтингової компанії (ІКК) Defense Express

Кабаненко І.В. – президент Української агенції з перспективних науково-технічних розробок UA.RPA, заступник міністра оборони України (2014), перший заступник начальника Генерального штабу ЗС України (2012-2013), адмірал ВМСУ

Конопльов С.Л. – директор Гарвардської програми з чорноморської безпеки та програми з безпеки США-Росія і США-Південна Азія, член Експертної Ради у галузі національної безпеки

Литвиненко О.В. – директор Національного інституту стратегічних досліджень, заступник секретаря РНБОУ (2014 - 2019)

Міхненко А.В. – головний редактор журналу «Ukrainian Defense Review»

Паливода К.В. – голова правління банку «Аркада», член Експертної Ради у галузі національної безпеки

Поляков Л.І. – голова Експертної Ради ЦДАКР, перший заступник міністра оборони України (2005 – 2007 рр.), заступник міністра оборони України (2014 р.)

Рябих В.О. – член Експертної Ради у галузі національної безпеки, директор з розвитку інформаційно-консалтингової компанії (ІКК) Defense Express

Щербак Ю.М. – письменник та громадський діяч, Надзвичайний і Повноважний Посол України в США (1994 - 1998 рр.), міністр охорони навколишнього середовища (1991 - 1992)

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ ОЦІНКИ

Ключові виклики і ризики у сфері безпеки і оборони у першій половині травня 2020 р.– аналіз Центру досліджень армії, конверсії та роззброєння (ЦДАКР)

У ДЗЕРКАЛІ ЕКСПЕРТНОЇ ДУМКИ

Російські спецпризначенці у гібридній війні в Україні: Крим, Донбас, ...

«Вишукана» гібридна зброя: ураження свідомості керівників та інтелігенції. Частина I

Європейський досвід організації інституційного забезпечення боротьби з організованою злочинністю

АНАЛІТИЧНІ РОЗРОБКИ

Южная Корея: опыт противостояния

Ключові виклики і ризики у сфері безпеки і оборони у першій половині травня 2020 р. – аналіз Центру досліджень армії, конверсії та роззброєння (ЦДАКР)

*Валентин Бадрак,
директор Центру досліджень армії, конверсії та роззброєння (ЦДАКР)*

Події початку травня, незважаючи на збереження напруги на східному фронті, перемістили центр викликів у міжнародну площину. Найбільшою неприємністю та й напевно подією із високим ступенем ризику стали переговори щодо врегулювання ситуації на Донбасі без українських представників. Їх провів у Німеччині заступник голови Адміністрації президента Росії Дмитро Козак. Згідно з повідомленнями, тема візиту, наче б то формальна: надати німцям розуміння позиції РФ та визначитися із можливостями руху вперед. Звісно, й сам російський засланець наполягає, що консультації з представниками німецького уряду (а за фактом - з помічником

канцлера Німеччини Ангели Меркель) дадуть додатковий імпульс нормандському формату щодо врегулювання ситуації на Донбасі.

Керівник Центру досліджень Росії, экс-міністр закордонних справ України Володимир Огрязко 15 травня (Главред) заспокоїв: «Це був виключно ознайомчий візит заступника керівника адміністрації Путіна до Берліна та ознайомча розмова з тими людьми, які беруть участь у переговорному процесі з боку Німеччини. Наскільки мені відомо з власних джерел, жодних речей, про які пан Козак так бравурно повідомив, насправді під час цієї зустрічі не сталося. Позиції сторін, тобто Німеччини і Росії, щодо врегулювання ситуації в

Російський похід у німецьку столицю – лише перший крок у довгому ланцюзі, яким Кремль має намір прикувати Україну до Росії. Небезпека залежності та усвідомлення пастки може з'явитися набагато пізніше, але ліквідувати її буде з кожним днем складніше

Україні були і залишаються принципово різними. І, хоча пан Козак постійно наголошував, що відбувся «конструктивний обмін думками», але це – брехня».

Попри заспокоєння пана Огризка, ця подія щонайменше симптоматична й має певні ризики на майбутнє. Передусім фактом проведення перемовин без України. А також змістом тиску, який відбувається та який буде мати місце у недалекому майбутньому. У цьому контексті небезпідставно з'явилася інформація про очікування «серйозного скандалу щодо перспективних планів об'єднаних територіальних громад», що може вплинути на проведення місцевих виборів у жовтні. Про це днями зазначив уповноважений президента України з земельних питань Роман Лещенко.

Звісно, головне зовсім інше. Саме час згадати, що глава Офісу президента Андрій Єрмак сподівається на проведення виборів в ОРДЛО вже у жовтні: «У жовтні 2020 року місцеві вибори повинні пройти на всій території України, включно з тимчасово окупованими Росією територіями Донецької і Луганської областей» (4 травня, «Інтерфакс-Україна»). «І ці вибори за українським законодавством, базуючись на всіх принципах Копенгагенської конвенції, будуть дуже потужним шляхом для припинення війни на Донбасі», - висловився го-

лова ОПУ та додав, що «це стосується і виведення іноземних формувань, і передачі під контроль (Україні – ред.), і всього іншого».

Тут може вийти, як у відомій притчі, коли мати, батько та бабуся однаково хочуть виховати хороше дитя, але роблять все по-різному. Отже, саме в такому контексті слід оцінювати вояж російського Козака до Берліну. Російський похід у німецьку столицю – лише перший крок у довгому ланцюзі, яким Кремль має намір прикувати Україну до Росії. Небезпека залежності та усвідомлення пастки може з'явитися набагато пізніше, але ліквідувати її буде з кожним днем складніше.

Події на міжнародній арені та виклики для України

Американська зброя як чинник психологічного тиску. Україна закупить у США три великі партії озброєння, а угода повинна відбутися в поточному році, повідомив 12 травня посол України в Вашингтоні Володимир Єльченко. Хоча коронакриза суттєво гальмує процес перемовин, поставки американської зброї залишаються вагомим подразником Кремля та й впливовим психологічним чинником. Важливою та логічною стає трансформація ВТС України з США, коли Київ все більше презентує себе рівним партнером. Зокрема, в поточному році Київ закупив, а не

Як очікується, Baltic Pipe буде введений в експлуатацію в жовтні 2022 року. Газопровід Baltic Pipe повинен зв'язати родовища на норвезькому шельфі в Північному морі з Польщею через Данію, завдяки цьому Польща може стати одним з гарантів енергетичної безпеки України

Експерти нагадали про план Олександра Лукашенка, відповідно до якого Мінськ повинен отримувати не менше 60% нафти з інших країн, а не з Росії. Для цього Мінськ планує імпортувати лише 8 мільйонів барелів російської сирої нафти, тоді як в квітні обсяг закупівлі склав 11 мільйонів барелів

отримав в рамках допомоги, партію американських протитанкових комплексів Javelin. Згідно з заявою посла, й надалі українська сторона також має намір продовжувати купувати зброю США. «Є ще деякі інші типи озброєнь, які особливо важливі сьогодні в Донбасі, на сході України для нашого захисту. Йдеться як мінімум про три великі партії, і я не буду конкретизувати», – ухильно зазначив Єльченко. Немає сумнівів, що такий перебіг подій позитивно впливає на українське суспільство та зміцнює морально-бойовий дух армії.

Польський хід конем. Польща нанесла справжній раптовий удар по Росії – рішення будувати газопровід Baltic Pipe. 11 травня польська компанія збрала всі необхідні дозволи. Зокрема, Швеція схвалила прокладку газопроводу Baltic Pipe по своїй території в Балтійському морі, а реалізовує проект польська компанія Gaz-System (відповідне рішення було прийнято 7 травня). Польська компанія почне роботи у другій половині 2020 р., а вартість будівництва поляки оцінюють у 280 мільйонів євро. Цікаво, що прокладатиме Baltic Pipe італійська компанія Saipem.

Відповідно, транспортування газу новим польським газопроводом відбуватиметься з Норвегії до Польщі. Таким чином польська сторона має намір замінити поставки газу від російського Газпрому і по-

вністю відмовитися від «блакитного палива» з РФ. Як очікується, Baltic Pipe буде введений в експлуатацію в жовтні 2022 року. Газопровід Baltic Pipe повинен зв'язати родовища на норвезькому шельфі в Північному морі з Польщею через Данію, завдяки цьому Польща може стати одним з гарантів енергетичної безпеки України. Більше того, польський уряд планує накласти арешт на активи корпорації Газпром в Європі як компенсацію, яку Арбітражний суд у Стокгольмі (Швеція) присудив до виплати енергетичного концерну PGNiG (Пгніг) - в рамках розгляду скарги офіційної Варшави на ціни за поставлений в Україну російський газ.

Білоруський демарш. 14 травня з'явилося показове дослідження Stratfor: Білорусь має намір обмежити вплив Росії шляхом диверсифікації імпорту нафти. Так, експерти нагадали про план Олександра Лукашенка, відповідно до якого Мінськ повинен отримувати не менше 60% нафти з інших країн, а не з Росії. Для цього Мінськ планує імпортувати лише 8 мільйонів барелів російської сирої нафти, тоді як в квітні обсяг закупівлі склав 11 мільйонів барелів. Лукашенко також дав вказівку уряду побудувати відповідну інфраструктуру зберігання для стратегічних запасів нафти, яка допоможе країні впоратися з майбутніми переboями в поставках російської нафти.

Разом з тим Білорусь продовжує перебувати в залежності через тісні торгових зв'язків з Росією, а експорт природного газу забезпечує Москві збереження ще одного засобу тиску, який вона зможе застосувати щодо свого меншого за розміром сусіда в ході майбутніх переговорів

Фахівці Stratfor повідомили, що протягом останніх кількох місяців Росія перетворила на зброю поставки своєї нафти з дисконтом і використовувала їх для того, щоб змусити Білорусію погодитися з тим рівнем економічної та політичної інтеграції, яка, по суті, буде гарантувати її лояльність. Однак ця стратегія лише посилила прагнення Мінська до диверсифікації імпорту нафти. Разом з тим Білорусь продовжує перебувати в залежності через тісні торгових зв'язків з Росією, а експорт природного газу забезпечує Москві збереження ще одного засобу тиску, який вона зможе застосувати щодо свого меншого за розміром сусіда в ході майбутніх переговорів.

Водночас експерти наполягають, що незважаючи на недавнє відновлення поставок російської нафти, Білорусія продовжує прагнути до диверсифікації імпорту сирої нафти, і це дозволить їй добитися вигідніших для себе умов при укладанні договору про можливу інтеграцію з Москвою. 1 січня Росія почала скорочувати поставки сирої нафти в Білорусію, оскільки обидві сторони не змогли досягти угоди про ціну. Коли поставки нафти по трубопроводу «Дружба» повністю «висохли», Білорусь звернулася до альтернативних джерел, включаючи Норвегію і Азербайджан, для того, щоб частково замінити призупинені Москвою по-

ставки. Закупівлі з альтернативних джерел дозволили Білорусії забезпечити роботу своїх нафтопереробних заводів в першому кварталі 2020 року, проте вони змушені були працювати лише на половину своєї потужності.

Танкери доставили понад 2 мільйонів барелів нафти з Норвегії, 4 мільйони барелів нафти з Азербайджану і з інших джерел, які використовує державний азербайджанський гігант SOCAR, а у травні Білорусь отримала першу партію нафти з Саудівської Аравії.

Росія продовжує ризиковане пікірування

У той час як США активно запроваджують санкції щодо Північного потоку-2, в Росії підраховали збитки від різкого падіння світових цін на нафту. Як зазначено у звіті, оприлюдненому на сайті Мінфіну РФ (10 травня), збитки становлять понад 190 млрд рублів (приблизно 2,6 млрд дол.), що в 2,5 рази більше, ніж Росія недоотримала сумарно в березні і квітні. Бюджет РФ на найближчі три роки був сформований з розрахунку, що російська нафта Urals буде коштувати 42,4 дол. за барель, тоді як її вартість впала нижче 20 дол. за барель. Щоб закрити діру в бюджеті, Кремль знову продаватиме свої валютні запаси.

Між іншим, у Газпромі вирішили все-таки продовжити будівни-

Ці ракетні випробування також цікаві у контексті американських кроків щодо створення гіперзвукової зброї – РФ, як не намагається тримати естафету, вже демонструє відставання у новій гонці озброєнь

Це рішення на заборону на російські сайти і соцмережі на території України однозначно відповідає духу інформаційної протидії Кремлю та блокуванню ворожого інформаційного простору

цтво Північного потоку-2, яке зупинилося в грудні минулого року через санкції США. Згідно з Bloomberg (13 травня), про відновлення будівництва свідчать супутникові фотографії у порту Мукран в Німеччині, куди прийшло здатне добудувати газопровід судно «Академік Черський».

США і Європа остаточно поховали Північний потік-2. У той же час, в Nord Stream 2 не підтверджують, але і не спростовують, що належить Газпром «трубоукладач буде використовуватися в будівництві газопроводу. У своєму коментарі компанія в черговий раз заявила, що продовжить роботи всупереч санкціям США.

В Росії, як і раніше в СРСР, намагаються у проблемні моменти сфокусувати увагу суспільства на військових чи оборонних досягненнях. Так, на тлі нафтопадіння в РФ було проведено випробування нової гіперзвукової ракети. Із радянським пафосом інформаційне агентство Росії «ТАСС» повідомило, що випробування нової гіперзвукової авіаційної ракети проведені недавно в Росії з борту бомбардувальника-ракетноносця Ту-22М3, а ракета створюється для модернізованої версії літака Ту-22М3М. Ці ракетні випробування також цікаві у контексті американських кроків щодо створення гіперзвукової зброї – РФ, як не намагається тримати естафету, вже

демонструє відставання у новій гонці озброєнь.

Внутрішні виклики України

Президент Володимир Зеленський ввечері 14 травня підписав указ, яким продовжив заборону на російські сайти і соцмережі на території України. Згідно з документом, в Україні продовжено заборону на російські соціальні мережі «Вконтакте», «Однокласники», а також Mail.ru, Yandex тощо. Зокрема, указом вводиться в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2020 року «Про застосування, скасування та внесення змін в персональні спеціальні економічні й інші обмежувальні заходи (санкції)». Це рішення на заборону на російські сайти і соцмережі на території України однозначно відповідає духу інформаційної протидії Кремлю та блокуванню ворожого інформаційного простору.

Одним із нових сучасних викликів команді Зеленського стає існування ДК «Укроборонпром» у його нинішньому (тобто, незмінному) вигляді. Нова команда напередодні першого року президентства Зеленського оприлюднила стратегію перетворення концерну на шість держкорпорацій. Поки керівництво концерну визначило за необхідність синхронізацію виконання такого рішення, хоча відомо, що підприємства розвинуті нерів-

У такій ситуації активи українського стратегічного підприємства АТ «Мотор Січ» можуть бути продані за борги. Досі вирішення долі підприємства у руках Антимонопольного комітету України, і рішення АКМУ доведе, наскільки насправді незалежною є держава Україна та її нинішня влада

номірно. «Для формування радіолокаційної держкорпорації «Іскрі» потрібно декілька місяців». Це думка директора Казенного підприємства «Науково-виробничий комплекс «Іскра», яке входить до складу ДК «Укроборонпром», Юрія Пащенко (інтерв'ю SecurityTalks, 14 квітня). Тепер суспільство буде пильно спостерігати за результатами оголошених перетворень.

Ще один виклик для чинної влади полягає у необхідності прийняття вірного рішення по відношенню до вирішення долі одного із стратегічних оборонних підприємств – АТ «Мотор Січ». Зокрема, стало відомо про суттєві «неприємності» у китайського інвестора, які можуть стати приводом переглянути угоду щодо «Мотор Січ». А саме, з 15 травня на Шанхайській біржі зупинять лістинг акцій китайського власника «Мотор Січ» - компанії

Beijing Xinwei Technology Group Co. Відповідне рішення було прийнято 8 травня. Головна причина - проблеми з фінансовою звітністю. Плюс - збитки, які зростають з року в рік. Зупинка лістингу - це ще не банкрутство. Але цілком може бути кроком до нього. Фахівці кажуть, що - це дуже тривожний дзвіночок для офіційного Києва. Про фінансові проблеми Beijing Xinwei Technology Group говорили досить давно, а в кінці минулого року експерти заявили про реальну загрозу швидкого банкрутства компанії. У такій ситуації активи українського стратегічного підприємства АТ «Мотор Січ» можуть бути продані за борги. Досі вирішення долі підприємства у руках Антимонопольного комітету України, і рішення АКМУ доведе, наскільки насправді незалежною є держава Україна та її нинішня влада.

Російські спецпризначенці у гібридній війні в Україні: Крим, Донбас, ...

Володимир Паливода,
*головний консультант відділу
нових викликів Центру зовнішньополітичних досліджень
Національного інституту стратегічних досліджень*

У березні 2013 р. начальник Генерального штабу Збройних сил (далі – ГШ ЗС) РФ генерал армії Валерій Герасимов, виступаючи перед акредитованими у Москві військовими аташе іноземних держав, повідомив про створення Сил спеціальних операцій (далі - ССО). За його словами, керівництво Міністерства оборони прийняло таке рішення, вивчивши практику формування, підготовки та застосування ССО провідних країн світу¹. Тоді ж на зустрічі з головою Китайської Народної Республіки Сі Цзіньпіном

російський воєначальник заявив, що новостворені ССО готуються до проведення операцій не тільки на території РФ, але й за її межами².

У квітні 2013 р. на телеканалі «Росія-24» був показаний репортаж про навчання одного з таких підрозділів, призначеного саме для дій у суміжних з РФ державах. У сюжеті у досить відвертій формі зазначалося, що метою цих формувань є досягнення політичних і економічних цілей Росії шляхом створення

1 Россия решила создать силы специальных операций. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ria.ru/20130306/926091973.html>

2 Состоялась встреча Министра обороны России генерала армии Сергея Шойгу с Председателем Китайской Народной Республики Си Цзиньпином. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://structure.mil.ru/mission/fight_against_terrorism/news/more.htm?id=11685431@egNews

для країни-жертви серйозних внутрішніх проблем. Поряд з виконанням інших завдань, ССО займаються організацією партизанського руху з подальшим навчанням і керівництвом повстанцями, а також фізичним усуненням політичних опонентів³.

Слід зазначити, що ССО не є якимсь нововведенням ані для ЗС РФ, ні для її спеціальних служб. Міністерство оборони СРСР (Росія офіційно визнала себе правонаступником Радянського Союзу) у жовтні 1950 р. видало секретну директиву про створення окремих підрозділів для проведення розвідки і диверсій в тилу противника. Практично відразу такі частини були сформовані в усіх військових округах (всього - 46 рот по 120 осіб у кожній). Пізніше на їхній основі склалися бригади спецназу. У 1968 р. біля Пскова з'явився перший навчальний полк, а у 1970 р. був сформований другий - під Ташкентом. У роки «холодної війни» частини спеціального призначення готували для війни з блоком НАТО. З початком бойових дій (або до них) бійці повинні були проникати у глибокий тил противника, збирати інформацію та передавати її до Головного розвідувального управління (далі - ГРУ),

3 Новый российский спецназ для заграницы. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=Ign7n03tXxw&x-yt-ts=1421914688&v=Ign7n03tXxw&x-yt-cl=84503534#t=16>

діяти проти штабів та інших пунктів управління ворога, здійснювати диверсії і теракти, сіяти паніку серед населення, знищувати об'єкти інфраструктури. Особлива увага приділялася зброї масового ураження противника: ракетним шахтам і пусковим установкам, аеродромах стратегічної авіації, базам підводних човнів⁴.

У липні 1974 р. у складі 7 Управління КДБ СРСР була сформована Група «А» (більш відома як «Альфа»), призначена для проведення антитерористичних операцій, а потім ще й для дій у «гарячих точках». У серпні 1981 р. у складі Управління «С» (нелегальна розвідка) ПГУ КДБ СРСР створили Окремий навчальний центр (неофіційна назва - Група спецпризначення «Вимпел»), особовий склад якого готувався для проведення спеціальних операцій в умовах закордону⁵.

Навряд чи завдання нинішніх ССО ЗС та Центру спеціального призначення (далі - ЦСП) ФСБ Росії кардинально відрізняються від тих, які свого часу здійснювали згадані вище спецпідрозділи.

4 Спецназ ГРУ: история, структура, основные задачи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://militaryarms.ru/armii-mira/specnaz-gru/#h2_2

5 История отечественных спецслужб и правоохранительных органов. Спецназ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://shieldandsword.mozohin.ru/kgb5491/specnaz.htm>

Аналізуючи участь так званих «ихтамнет»⁶ у гібридній війні в Україні, польські військові експерти дійшли висновку, що варто більш уважно придивитися до способів задіяння російських спецпризначенців, оскільки це певним чином відображає погляди Москви на їхнє місце та роль у війнах нового покоління⁷.

Використання ССО у ході анексії Кримського півострова

В операції з «повернення Криму на Батьківщину», крім звичайних військ, Москва задіяла Командування ССО разом із підпорядкованими йому частинами. Саме цей орган спланував низку акцій, що мали вирішальне значення для успіху у взятті росіянами півострова під свій контроль. Зважаючи на ситуацію в Україні, що динамічно змінювалась, та вирішальне значення швидкості проведення операції, діяльність ССО була зосереджена, передусім, на прямих

діях⁸. До таких дій, безперечно, відноситься захоплення в ніч з 26 на 27 лютого 2014 р. будівлі парламенту та уряду Автономної Республіки Крим, що дозволило обрати лідера партії «Російська єдність» Сергія Аксьонова прем'єр-міністром автономії. Беручи до уваги важливість об'єкта, росіяни, ймовірно, використовували підрозділ одного із ЦСП («Сенеж» або «Кубінка-2»), підпорядкованих Командуванню ССО. Бійці в однаковій військовій формі без розпізнавальних знаків (так звані «зелені чоловічки») захопили будівлю протягом декількох хвилин, а потім швидко організували її оборону. Для відбиття можливої контратаки українських військових вони мали при собі значну кількість легкої зброї, яка зазвичай не стоїть на озброєнні сухопутних чи повітряно-десантних військ або морської піхоти РФ⁹.

Наступними об'єктами прямої дії російських спецпризначенців були: база 55-го зенітно-ракетного полку з комплексами «Бук-1М» в Євпаторії, захоплена 4 березня 2014

6 Ихтамнет (від рос. их там нет - їх там немає) - російськомовний мем та неологізм, що виник через постійне заперечення Росією своєї військової присутності в гібридних війнах проти окремих країн (насамперед, під час подій у Криму та конфлікту на сході України). У ЗМІ термін набув популярності та став загальною назвою кадрових російських військових без знаків розпізнавання, що беруть участь у неоголошеній війні проти нашої країни.

7 Rosyjski Specnaz w wojnie na Ukrainie. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://defence24.pl/rosyjski-specnaz-w-wojnie-na-ukrainie-raport>

8 Згідно зі спеціальною термінологією, пряма дія (англ. Direct Action) - прямий удар або інші наступальні дії незначного масштабу, які виконуються ССО. Реалізуються шляхом захоплення, знищення або пошкодження чітко визначених і тимчасово доступних об'єктів з використанням ефекту раптовості для противника.

9 Kofman M., Migacheva M., Nichiporuk B., Radin A., Tkacheva O., Oberholtzer J. Lessons from Russia's Operations in Crimea and Eastern Ukraine. - Santa Monica: RAND Corp., 2017.

р.; 25-й та 85-й окремі берегові ракетні дивізіони з комплексами «Рубіж» і «Утес», захоплені 5 березня 2014 р.; будівля Командування ВМС України в Севастополі, захоплена 19 березня 2014 р.

У всіх випадках штурми були безкровними, вони здійснювались за допомогою бронетехніки, яка використовувалась для виламування

на українських воїнів, щоб зламати їхню волю до спротиву. У переважній більшості випадків це давало бажаний ефект. Також здійснювались спроби намовляння солдатів і офіцерів української армії переходити на службу до лав ЗС Росії¹⁰.

Завдяки захопленню спецпризначенцями РФ засобів протиповітряної оборони, берегових ракет-

воріт та прориву на територію військових частин. Атакуючі особи без розпізнавальних знаків мали бойову екіпіровку «Ратник», що не була на той час стандартною для підрозділів вже згаданих вище видів та родів військ РФ. У ході штурмів «зелені чоловічки» намагались спершу чинити психологічний тиск

них систем класу «земля-вода» та будівлі Командування ВМС, українська сторона була позбавлена можливості результативної протидії загарбникам. Ці оперативні успіхи уможливили безпечне та швид-

¹⁰ Путин: в марте 2014-го в Крыму работал спецназ ГРУ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://aif.ru/politics/russia/1467173>

ке збільшення чисельності військ ЗС Російської Федерації, опанування наступних ключових пунктів і, як наслідок, окупацію всього півострова.

Прямі дії ССО здійснювались і на морі. Швидше за все, саме російські «командос» провели абордаж українського тральщика «Черкаси» 25 березня 2014 р. Вони задіяли швидкісні моторні човни та спеціальне обладнання, призначене для таких дій (гаки, драбини). Для підтримки операції росіяни залучили два штурмових вертольоти «Мі-35» на випадок, якби екіпаж намагався чинити опір. Під час захоплення корабля спецпризначенці використовували світлошумові гранати, а спосіб дій бійців свідчив про їхню попередню підготовку до акцій на палубах плавучих платформ. За аналогічною схемою відбувалися події на морі й через чотири роки. 25 листопада 2018 р. для захоплення трьох кораблів ВМС України, які намагалися перетнути Керченську протоку, застосували спеціальний підрозділ ФСБ¹¹.

Участь ССО в анексії Кримського півострова теж мала відношення до інформаційних операцій, що проводились росіянами. Так, 3 і 10 березня 2014 р. спецпризначенці за-

хопили радіотелевізійні передавальні станції у Сімферополі та Ялті, потім переключили прийом телесигналу з частоти, яку використовують українські ЗМІ, на частоту, яку використовують російські ЗМІ. Такі дії дозволили відрізати місцеве населення від українського медіапростору та переорієнтувати його виключно на отримання інформації, що надавалась російською стороною. Це стало ще однією оперативною перевагою, яка сприяла успіху загарбників.

Використання російських спецпідрозділів під час бойових дій в Україні

Дещо по-іншому російські спецпідрозділи використовувались на решті території України. Це могло бути пов'язане з тією метою, яку поставив перед собою Кремль, а саме з дестабілізацією України (що не вимагало окупації всієї держави, а лише її частини) або з примушенням Києва розпорошити свої зусилля для полегшення анексії Кримського півострова (відволікаючий маневр). А отже, використання ССО та спецпідрозділів, підпорядкованих ФСБ, мало і має більш довготривалий характер, порівняно з операціями у Криму. Поза півостровом Москва, ймовірно, задіявала бригади та полк спецпризначення, підпорядковані Головному управлінню (колишнє ГРУ) ГШ ЗС, 45-й повітрянодесант-

11 Russian special forces storm three Ukrainian Navy ships sailing through disputed waters off Crimea. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.telegraph.co.uk/news/2018/11/26/russia-fsb-special-forces-seize-ukraine-navy-ships-crimea>

ний полк та підрозділи ЦСП ФСБ. З їхнього особового складу були сформовані групи по 250-300 бійців, що використовувались у різний спосіб¹².

Ці групи переважно застосовували тактику нетрадиційних методів ведення бойових дій, спрямовану на створення збройних формувань на базі російської меншини та інших проросійськи налаштованих громадян, що мало б призвести до «звільнення» східної України від влади «київської хунти». Такі заходи проводилися на території Донбасу та у самій Росії, у навчальних таборах, розташованих під Ростовом-на-Дону. Головним завданням інструкторів із ССО

була підготовка їхніх підопічних для управління сепаратистською діяльністю (як збройною, так і незбройною, наприклад, демонстраціями чи блокадами) з уникненням безпосередньої участі у бойових діях¹³. Це дозволяло Кремлю представляти події на сході України як внутрішній конфлікт і заощаджувати сили та ресурси.

Однак російські спецпризначенці часто порушували цей принцип, беручи участь спільно із сепаратистами у бойових зіткненнях з українськими силами. Наявність «зелених чоловічків» була підтверджена у квітні 2014 р. під час захоплення

12 Sutyuagin I. Russian Forces in Ukraine. Briefing Paper. - London: Royal United Services Institute, 2015.

13 Bukvoll T. Russian Special Operations Forces in the war in Ukraine – Crimea and Donbas // Rentz B. i Smith H. (red.). Russia and hybrid warfare – going beyond the label. - Aleksanderi Papers. 1/2016, University of Helsinki, 2016.

міст Слов'янськ та Краматорськ, де вони допомагали в управлінні діями сепаратистів та самі брали в них активну участь. Цілком ймовірно, що не лише консультативно-навчальна діяльність росіян, але й тимчасове перебирання ними на себе командних функцій у незаконних збройних формуваннях все ще триває¹⁴.

Ще одним прикладом безпосередньої участі підрозділів ССО у бойових діях є обстріли з обох сторін кордону з автоматичної зброї прикордонних постів в Ізвариному, Довжанську та Червонопартизанську. Їхньою метою було змусити українських військовослужбовців залишити ці об'єкти, щоб контроль ділянки кордону з Росією перейшов до сепаратистів. Успіх такої операції дозволив останнім стабільно отримувати поставки озброєння з РФ, а частинам регулярної російської армії – безперешкодно в'їжджати на територію України.

Крім того, діючи чи колишні бійці ССО, які входять до складу напівлегальної приватної військової компанії «Група Вагнера», у ніч на 14 травня 2014 р. з використанням переносного зенітно-ракетного комплексу (далі - ПЗРК) «Ігла» та великокаліберної стрілецької зброї збили неподалік аеропорту «Лу-

ганськ» транспортний літак «Іл-76». Жертвами теракту стали 40 десантників 25-ї окремої Дніпропетровської повітряно-десантної бригади та 9 членів екіпажу. Результатом цієї акції стало припинення усіх польотів в район аеропорту, що позбавило українські підрозділи необхідної підтримки, унеможливило подальшу оборону об'єкта і призвело до його захоплення сепаратистами та їхніми російськими кураторами. А масові поставки ПЗРК з РФ та ймовірна підготовка бойовиків інструкторами ССО з використання цієї зброї значно сприяла втраті українською стороною контролю повітряного простору в зоні АТО.

Російські ССО також виконують такі завдання, як спеціальна розвідка, спрямована на оцінку загрози з боку противника. Ці заходи здійснюються шляхом патрулювання та спостереження групами з чотирьох бійців. Одна з них була ліквідована українськими спецслужбами на півострові Чонгар у березні 2014 р.¹⁵ Ще спецпризначенці застосовують так звану техніку «кліщів», тобто відстеження маршрутів пересування військових колон з використанням цивільного автотранспорту і звичайних мобільних телефонів для передачі інформації.

14 Донбас в огні. Путівник зоною конфлікту / Під заг. ред. А. Майорової. Авт. колектив: М. Балабан, О. Воляннюк, К. Добровольська, Б. Балабан, М. Майоров. - Львів: «Прометей», 2017.

15 Bukvoll T. Russian Special Operations Forces in the war in Ukraine – Crimea and Donbas // Rentz B. i Smith H. (red.). Russia and hybrid warfare – going beyond the label. - Aleksanderi Papers. 1/2016, University of Helsinki, 2016.

Наступний спосіб використання ССО - точне наведення на цілі, що реалізується як частина прямих дій. Він полягає у добуванні та передачі даних про дислокацію українських військ для російської артилерії та корегування її вогню, що вівся з території Російської Федерації. Цей спосіб використовувався, зокрема, під час розгрому угруповання ЗС України в Іловайському «котлі» у серпні 2014 р. Ефективність вогню російської артилерії призвела до значних втрат і зірвала наступальні операції української армії. Це дало змогу сепаратистам перехопити ініціативу та за активної підтримки тактичних груп ССО РФ повернути під свій контроль більшу частину Донбасу, відбиту раніше силами АТО.

Спецпризначенці брали участь і в боях у міських умовах (лютий 2015 р., бій за Дебальцеве). Таке рішення російського командування могло бути наслідком низької оцінки підготовки звичайних підрозділів (переважно 27-ї та 136-ї окремих мотострілецьких бригад) до дій у таких умовах та необхідності їхнього підсилення бійцями 25-го полку ССО та 217-го повітрянодесантного полку¹⁶.

Використання ССО не обмежується лише територією Донбасу. На російських спецпризначенцях ле-

жить відповідальність за диверсійну діяльність в тилу українських військ. Швидше за все, саме вони наприкінці травня 2015 р. здійснили дві операції точкового знищення (підриву) залізничних колій під час слідування поїздів через сортувальну станцію Основа Харківського залізничного вузла. Були виявлені також випадки мінування ділянок доріг (зокрема, з використанням саморобних вибухових пристроїв) в тилу сил АТО і влаштування засідок на військові колони з вантажами для забезпечення підрозділів ЗС України.

Мета цих заходів полягала в тому, щоб змусити українське командування залучати додаткові сили для проведення антидиверсійних операцій в тилу, тим самим відволікаючи їх від участі у бойових діях проти сепаратистів. Зважаючи на це, можна говорити, що ворожі акції в тилу українських військ мали оперативне, а не тактичне значення.

Крім того, у березні та червні 2017 р. у Маріуполі та Києві здійснено дві прямі дії: ліквідація полковника СБУ Олександра Харабєрюша та полковника ГУР МО України Максима Шаповала. Обидва високопоставлені офіцери працювали на російському напрямку і мали відношення до збору доказів про причетність Росії до збройного конфлікту в Україні¹⁷. Ці теракти

¹⁶ Sutyuagin I. Russian Forces in Ukraine. Briefing Paper. - London: Royal United Services Institute, 2015.

¹⁷ Оккупанты создали в Донецке «Центр специальных операций», жертвами которого становятся украинские офицеры. [Елек-

повинні були залякати інших співробітників українських спецслужб і служити для них своєрідним застереженням.

Нарешті, останнім способом використання спецформувань було задіяння підрозділів ФСБ як засобу для встановлення жорсткої дисципліни. Така діяльність спостерігалася у травні 2014 р. в Донецьку, де серед сепаратистів поступово відбувалися процеси криміналізації. Для наведення порядку залучили чеченський батальйон ФСБ «Восток», який оточив будівлю обласної адміністрації, а потім провів арешти сепаратистів, звинувачених у

згвалтуваннях та пограбуваннях мирного населення¹⁸. У 2015 р. лідер так званої Луганської Народної Республіки Ігор Плотницький, ймовірно, використовував «контрактників» з «Групи Вагнера» для фізичного усунення польових командирів (включно з Олександром Бедновим, він же – «Бетмен»), які виступали проти положень Мінських домовленостей¹⁹. Ці дії зміцнили внутрішню дисципліну серед

тронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tsn.ua/ru/video/video-novini/okkupanty-sozdali-v-donecke-centr-specialnyh-operacij-zhertvami-kotorogo-stanovyatsya-ukrainskie-oficery.html>

18 Czecheński batalion «Wostok» przejął budynki administracji obwodowej w Doniecku. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.defence24.pl/czeczanski-batalion-wostok-przejal-budynki-administracji-obwodowej-w-doniecku>

19 Czysztka w «republikach ludowych». «Buldog z obwisłymi policzkami» ma wsparcie specnazu? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tvn24.pl/swiat/konflikt-na-ukrainie-separatysci-na-celowniku-rosyjskiego-specnazu-ra503550-3289309>

сепаратистів та запобігли зменшенню підтримки самопроголошеної влади з боку російськомовного населення на тимчасово окупованих територіях.

Підсумовуючи викладене, польські військові експерти стверджують наступне. Російські ССО та підрозділи ЦСП ФСБ є важливим інструментом Кремля у досягненні своїх стратегічних цілей. Їх використовують на самих ранніх етапах військових операцій. Їхні дії характеризуються швидкістю, ініціативністю та нешаблонними способами вирішення поставлених завдань. Ці завдання зазвичай мають оперативне значення, тому вони дуже важомі для досягнення поставленої головної мети. Росіяни значною мірою адаптували західні підходи до своїх потреб (наприклад, застосування груп по 10-12 осіб за зразком американських «зелених беретів»

або управління засобами точкового знищення об'єктів). Все це робить спецпризначенців РФ небезпечним противником.

Наведені вище приклади породжують запитання, чи можуть ССО аналогічним чином бути використані проти країн-членів НАТО. Теоретично, що там, де є значні скупчення російськомовного населення (або соціальних груп, які симпатизують Москві), така загроза існує. Однак слід пам'ятати, що у Північноатлантичному альянсі вже проаналізували ситуацію навколо конфлікту на сході України та зробили з неї висновки. Росіяни це також знають. Тому можна бути впевненим, що у разі проведення операцій проти країн-членів НАТО ССО РФ внесуть деякі зміни в свою тактику та методику дій, використовуючи досвід, набутий, наприклад, в Сирії, та враховуючи місцеві умови.

«Вишукана» гібридна зброя: ураження свідомості керманичів та інтелігенції. Частина I

*Дмитро Веденєєв,
доктор історичних наук, полковник запасу
Ольга Копієвська,
доктор культурології*

Продовжуючи розпочату минулого року на сторінках Аналітичного бюлетеня «Виклики і ризики» розповідь про арсенал сучасної асиметричної («гібридної») конфліктності, не зайвим буде зосередитися саме на тих гібридних технологіях (тактиці, методах), цільовою аудиторією яких є управлінські кадри (істеблішмент) та інтелігенція (передовсім, гуманітарна). Аби адекватно зрозуміти походження, питому вагу й ефект ураження саме з цього «колчана» модерного арсеналу асиметричних війн, доцільно торкнутися загальної стратегії «мережевого» («мережево-центричного») протистояння¹.

1 Стаття підготовлена співробітниками Національної академії керівних кадрів культури і

Буде й про коронавірус...

Нагадаємо, що йдеться про Нову концепцію ведення війн на засадах мережевості, розроблену Офісом реформування Збройних сил Міністра оборони США під проводом віце-адмірала Артура К. Сібровскі. Доктрина апробована при веденні бойових дій США в Іраку та Афганістані. Ключовим поняттям є «мережа» – тобто інформаційний простір у новому якісному (функціональному) розумінні, оскільки у ньому одночасно й скоординовано розгортаються

мистецтв у рамках реалізації «Стаття підготовлена співробітниками Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв у рамках виконання проекту «Академічна протидія гібридним загрозам – WARN» # 610133-EPP-1-2019-1-FI-EPPKA2-SVNE-JP».

стратегічні операції військового, дипломатичного, інформаційно-психологічного, медійного, економічного та кібер-характеру.

При цьому бойові одиниці, системи зв'язку, розвідка й контррозвідка, дипломатичні кроки, обробка суспільної свідомості, психологічні операції та етнопсихологічне конструювання, наука і релігійна сфера оголошуються взаємопов'язаними елементами єдиної мережі («метадія»). Війна перетворюється на мережеве явище, в якому постійно циркулює інформація. Концепція «мережево-центричної війни» дозволяє вести її в мирний та воєнний час, вона не обмежена національними та географічними кордонами, вражає як військові, так і цивільні мережі.

Теоретики мережевих війн виходять із наявності трьох «циклів цивілізацій», який відповідає базова модель воєнної стратегії (аграрний, індустріальний та інформаційний цикли). Інформаційна епоха розглядається як доба постмодерну. Відповідно, теорія мережево-центричних війн являє собою модель воєнно-політичної стратегії, просякнуту філософсько-концептуальними постулатами в умовах постмодерну.

Мережево-центрична стратегія відкриває нечувані можливості для використання в асиметричному (гібридному) протиборстві новітніх інформаційно-психологічних,

управлінських й когнітивних важелів, котрі є складовою т.зв. «шостого технологічного укладу» (четвертий – традиційно-індустріальний; п'ятий – інформаційно-постіндустріальний та «економіка послуг й задоволень»; шостий асоціюється із нанотехнологіями, роботизацією, штучним інтелектом, новими біомедикотехнологіями тощо), і пов'язані із властивими «шостому» технологіями штучного продукування й демонтажу нових соціальних суб'єктів, творення запрограмованих «народів з коротким життям», управління свідомістю та формування повновимірного віртуального простору, за законами якого щиро й добровільно готові жити величезні людські спільноти «з хорошими обличчями».

«А коронавірус тут до чого?», питає допитливий читач. Доречно буде зауважити, що пандемія коронавірусу у стані т.зв. ліберальних оптимістів трактується як ефективний каталізатор переходу до цього саме нового технологічного укладу. Для чого, як бачимо, готові заплатити високу ціну, включно з жертвою інтересами оспіваного «середнього класу», руйнацією соціально-економічної моделі, комфортної для «білих комірців», прищепленням довгострокового екзистенціального страхіття, згортанням класичної буржуазної демократії, тоталізацією електронно-віртуального контролю й посиленням авторитар-

них важелів управління, стрибкоподібним зростанням безробіття – свідомо говоримо про, власне, «золотий мільярд».

Влучно висловився оригінальним мислителем і футурологом Сергій Переслегін: «Все, що виробляють у карантинах, виявилось таким, що відповідає вимогам 6-го технологічного укладу: віртуальний світ, дистанційна освіта, безлюдне виробництво. Але головна проблема 6-го технологічного укладу, безробіття – буде пов'язана із вірусом і кризою, а не з переходом до нового укладу, що знімає відповідальність з купи людей» (на його думку, зиск від переходу до нового укладу матимуть не більше 20 держав із понад 200 у світі). Незайвим буде замислитися і про те, що 4-й уклад потужного машинобудування й гірничо-металургійно-хімічного комплексу Україна згорнула стаханівськими темпами, «івент-гуляй-поле» 5-го вже не буде так підпитуватися зубожілими «креаклами»², перепустка на вхід в 6-й – не виписана.

Як плести мережу

Згідно з теоретичними уявленнями «мережевиків», сучасні конфлікти розгортаються у чотирьох суміжних (пов'язаних) областях:

фізичній, тобто у традиційній області війни, у певному вимірі та часі (суходіл, море, повітря, космос)

відбувається фізичне зіткнення сил і засобів бойових дій;

- інформаційній, у сфері продукування й поширення інформації, що передбачає вивід з ладу ворожих інформаційних засобів і захист власних, поширення відповідно підготовленої інформації для впливу на свідомість противника;
- соціальної, де мішенями можуть виступати ціннісні системи (включаючи етнорелігійні), політичні, національно-психологічні, історико-меморативні, культурно-ментальні, сама соціально-політична організація суспільства, соціальні групи та стійкі зв'язки між ними, стосунки між поколіннями та інші елементи, що створюють каркас народу і легітимності держави;
- когнітивній, тобто у розумово-свідомісній області, у вузчому розумінні – ідеологічній й доктринальній сфері, області продукування змістів та стратегій державної політики, перспективного планування, де переважно і діють управлінці та особи розумової праці. Показово, що конституції деяких пострадянських держав, включаючи ст. 15 Конституції України, по суті забороняють державі висувати ідеологію розвитку – само по собі це промовисте визнання реального ступеня су-

² Креакл – скорочена іронічна назва представників т. зв. креативного класу.

веренітету колишніх суб'єктів радянської федерації – все вже визначено за нас, перефразуючи вислів персонажу з фільму «Операція «Бі»»).

Вищим проявом майстерності у веденні мережево-центричної війни вважається синтез згаданих областей, творення секторів їх перетину, що, власне, і утворює цю саму мережу. Зокрема, ураження когнітивної сфери здатне викликати великий ланцюг деструктивних наслідків – від розладу управління оборонною сферою до деморалізації населення й управлінського персоналу.

Звісно, «мережеві» удари передовсім асоціюються із впливом на електронно-комп'ютерні мережі. Справді, сучасні технології потенційно дозволяють групі хакерів «видалити» цілу державу через масоване несанкціоноване втручання та паралізування системи управління фінансів, енергозабезпечення. Одним з катастрофічних наслідків, наприклад, може бути виведення з ладу системи управління дамбами і шлюзами, атомними електростанціями тощо. Ще 1990 р. група австралійських хакерів увійшла до інформаційної системи НАСА і зупинила її роботу на 24 години. Зафіксовані успішні напади на комп'ютерні мережі Пентагону, а у 1989 р. 17-річний американський хакер проник до банку даних ВПС США, зруйнував всю систему управління бойовою авіацією і носіїв ядерної зброї.

На сьогоднішній день інформаційну зброю має до 100 країн світу, що створює величезну небезпеку заволодіння нею терористичними угрупованнями. За підрахунками американського експерта Ф.Коена, 10 хакерів зі 100 тис. доларів можуть за кілька тижнів завдати серйозного удару американській інформаційній структурі аж до її паралізування, а 30 хакерів з 30 млн. доларів здатні зруйнувати всю інформаційну структуру США, а для її відновлення знадобиться кілька років.

Сама «кібернетична війна» в межах гібридної війни (далі - ГВ) являє собою комплекс організаційно-технологічних заходів в рамках стратегії ГВ, спрямований на здобуття переваги в комп'ютерних мережах або виведення їх з ладу з метою підризу дієздатності противника. Тісно пов'язана із інформаційним протиборством, мережево-центричним протиборством як одними із провідних форм ГВ (куди спеціалісти відносять інформаційні дії, психологічні акції і кібернетичні атаки, націлені як на структурні технічні компоненти держави, так і на свідомість громадян). Поряд з традиційною радіоелектронною боротьбою, з'явилися поняття «операції в кіберпросторі» і «кібервійна», «програмно-математична зброя», «інформаційні операції» та «інформаційна війна».

Ряд провідних країн світу (США, Росія, Велика Британія, Китай, Ізра-

їль, і Кіберцентр НАТО) створили у структурі збройних сил та спецслужб штатні структури та підрозділи із кібернетичної війни та протидії їй.

В рамках сценаріїв ГВ можуть використовуватися такі небезпечні методи (прийоми) як:

- «розподілені атаки» із відмовою в обслуговуванні комп'ютерної техніки (небезпечний тип комп'ютерного нападу);
- запровадження «троянських вірусів», мобільних програм-агентів;
- виведення з ладу інформаційних систем пунктів управління військами, зброєю масового ураження;
- несанкціонований доступ до інформаційних ресурсів шляхом використання програмно-апаратних засобів прориву захисту інформаційних систем противника;
- поширення у мережах противника дезінформації або тенденційної інформації для впливу на оцінки, наміри та орієнтацію населення, керівництва тощо;
- перехоплення конфіденційної інформації в глобальних інформаційних мережах;
- незаконне перехоплення фінансових ресурсів.

Зброю кібервійни поділяють на забезпечуючу та наступальну. До першої групи відноситься кібер-

зброя, за допомогою якої здійснюються інформаційні впливи на засоби захисту інформації в системах противника, Сюди відносяться засоби комп'ютерної розвідки та засоби подолання систем захисту. Наступальною є кіберзброя, яку поділяють на засоби порушення конфіденційності інформації; засоби порушення цілісності інформації; засоби порушення доступності інформації; засоби психологічного впливу на абонентів інформаційної системи

Методи «кібер-партизанства» набувають зростаючого застосування у сфері управління й комунікації між елементами деструктивних мережевих організацій або вербовки та навчання нових учасників ГВ. Вони енергійно застосовуються антиурядовими іррегулярними формуваннями. Практикуються «підривні атаки» – порушення комп'ютерних систем «електронними бомбами», закидання «інформаційного сміття», руйнування веб-сайтів хакерськими методами

Слід зауважити, що мережеві конфронтаційні технології швидко потрапили на «озброєння» неурядових сил, що лише посилило їх асиметричну сутність. Імовірно, першим таким свідомим «мережевим бойовищем» стали масові заворушення й деструктивні дії в американському місті Сіетлі («Сіетльська битва») 29 листопада – 3 грудня 1999 р.

Рушійним мотивом тих подій став протест антиглобалістів (понад 160 децентралізованих груп соціальних активістів) проти діяльності Світової організації торгівлі (далі - СОТ), форум якої мав відбутися у Сіетлі. Наслідком стали понад 600 арештів, збитки на 3 млн. доларів. Невідомі особи завдавали ударів у кіберпросторі – хакери до 700 разів заходили на сайт оргкомітету конференції СОТ, 54 рази зламували його, намагаючись зовсім вивести з ладу. Було виведено з ладу офіційний сайт СОТ, а кібердиверсанти з «Бригади зеленого ренету» відімкнули електрику у женеvській штаб-квартирі СОТ. Форум СОТ не відбувся, ЗМІ поширили на весь світ відомості про перемогу громадських виступів і беспорядність силовиків та держави, як ієрархічної організації.

Зрозуміло, що мережеві принципи знайшли першочергове застосування у військовій справі, локальних війнах із встановлення контролю над багатими (перспективними) енергоресурсними регіонами світу.

«Зграї» починають і виграють

У сучасних умовах для бойового застосування військ та ірегулярних сил в ГВ набуває значення концепція наземних бойових дій «зграєю». Вона стала реакцією на нераціональність традиційної структури громіздких загальновійськових час-

тин і з'єднань, яка виявилася під час боротьби з ірегулярними збройними формуваннями у В'єтнамі, Афганістані, Чечні та Іраку. У 2000 р. Дослідницький інститут проблем національної оборони корпорації РЕНД видав працю Д.Аркуїла і Д. Ронфельдта «Принцип зграї і майбутнє конфлікту», за якою принцип «зграї» являє собою «систематичне пульсуюче використання сили і вогню різноманітними, але взаємно пов'язаними підрозділами, що діють проти ворога одночасно з усіх напрямків».

Основні постулати «принципу зграї» передбачають:

- наявність централізованої єдиної стратегії при децентралізованій тактиці дій автономних або напівавтономних підрозділів;
- дії всіх підрозділів проти єдиної цілі;
- «аморфні», але скоординовані дії (атаки) зі всіх напрямків;
- відсутність поняття «фронт»;
- досконалу систему управління, розвідки, інформації, комп'ютерного забезпечення;
- дії як на відстані, так і в безпосередньому контакті з противником;
- зосередження головних зусиль на підриві згуртованості противника.

«Мережево-центрична концепція ведення бойових дій» у сполученні з застосуванням високоточної

зброї, що вперше використана США в операції в Іраку 2003 р., фактично зробила справжню революцію у військовій справі, увібравши в себе всі досягнення військового мистецтва і бойовий досвід минулих воєн, переломивши їх кризь призму менеджменту та інформатизації. Військова перемога, здобута коаліцією в Іраку, наочно продемонструвала високу ефективність ведення бойових дій на основі розширення інформаційного простору (релевантності, точності і своєчасності інформації про обстановку) і зменшення циклу управління (зменшення часу для ураження цілей). Це забезпечило повну інформаційну перевагу коаліції.

При цьому сутність мережево-центричної концепції ведення бойових дій полягає в інтеграції окремих інформаційних та телекомунікаційних ресурсів в єдиний інформаційний простір. За рахунок цього зростає маневреність частин і з'єднань, здатних у ході маршу оперативно планувати свої наступальні дії, постійно одержуючи свіжі дані розвідки, вступати в бій, не піклуючись про тилове забезпечення, що буде здійснюватися в потрібний час і точно за призначенням.

Мережеві бійці – гроза бюрократії

Нарешті, мережеві форми організації та управління поширюються серед іррегулярних збройних

формувань і різноманітних протестних рухів, що підвищує ефективність їх застосування в ГВ. Ще у 1960-х рр. теоретики менеджменту дійшли висновку про більшу ефективність «мережевого способу організації» у порівнянні із традиційними ієрархічними (бюрократичними) структурами. На думку визнаних дослідників цієї проблематики, співробітників корпорації РЕНД Д.Арквілли й Д.Ронфельдта (авторів праць «В афінському таборі: готуючись до конфліктів в інформаційному столітті» та «Мережі й мережеві війни: майбутнє терору, злочинів і збройної боротьби») основний феномен нового типу війн, що раніше сприймалися як звичайні партизанські війни та заколоти, полягає у переході до форми «соціальної мережевої війни». Згадані науковці висувають поняття «роїння» – новітньої доктрини ХХІ століття, яка становитиме синтез кібернетичної війни та мережевої війни.

Огляд концептуальних засад й аналіз окремих типів мережевих війн (далі - МВ) був викладений у колективній монографії «Мережі та мережеві війни», виданій за редакцією Д.Арквілли та Д.Ронфельдта в 2001 р. під егідою корпорації РЕНД. Її авторами виступили спеціалісти з інформаційної безпеки, інформаційних технологій, дослідники озброєних рухів та організованих злочинних угруповань, терористич-

них організацій, політологи і журналісти-міжнародники.

Як пишуть Д.Арквілла та Д.Ронфельдт, битва за майбутнє буде точитися не між арміями провідних держав традиційними засобами військового протиборства. Бійцями МВ стануть терористичні групи на зразок «Аль-Каїди», картелі наркоторговців, радикальні громадські організації. Всі учасники МВ мають спільні риси: «вони діють малими розсіяними одиницями, які можуть швидко розгортати свою боротьбу де завгодно, і коли завгодно. Вони знають, як проникати і руйнувати, ... як обманювати і тікати. Усі головні форми організації, доктрини, стратегії і технології таких мереж йдуть в ногу з інформаційною епохою».

На зміну орієнтованим на певні держави деструктивним угрупованням, прийдуть «комбінації мережевих міжнародних злочинних організацій, тріад, картелів, культів, терористів, банд та інших утворень... Мережева війна – це новий вид конфлікту (і злочинності) на різних суспільних рівнях, що включає у себе заходи невоєнного характеру, в якому головні дійові особи використовують... мережеві форми організації, доктрини, стратегії і комунікації».

Як вважають американські дослідники, МВ мають такі базові характерні ознаки:

- комунікації й координація не є формалізованими у горизон-

тальній й вертикальній площині, а виникають й змінюються залежно від того, які завдання вирішуються;

- внутрішні мережеві зв'язки доповнюються зв'язками поза межами власної організації, нерідко носять інтернаціональний характер;
- внутрішні і зовнішні зв'язки реалізуються не через бюрократичні вказівки, а через спільні норми і цінності, особливу ментальну єдність учасників організації.

Теоретичні погляди щодо властивостей МВ конкретизуються принагідно до певних деструктивних та протестних організацій і рухів.

1. Терористичні рухи та організації. Поява мережевих форм у терористичних організаціях є частиною процесу переходу від формально організованих та спонсорованих певними державами груп до не тісно зв'язаних між собою мереж окремих осіб і підгруп, які водночас можуть мати єдине стратегічне управління та тактичну незалежність, і фінансуватися з приватних джерел.

На Близькому Сході існують традиційні ієрархічні, вертикально структуровані радикальні організації, які групуються навколо Організації визволення Палестини, отримують допомогу від іноземних держав (Сирії, Лівії, Ірану тощо), однак їх діяльність в останні роки

зазнала серйозного обмеження через миротворчий процес та удари ізраїльських й західних спецслужб. Натомість новим типом терористичних осередків стали групи на кшталт ХАМАС, «Хезболла», Палестинський ісламський джихад, «Аль-Каїда». Для них притаманна порівняна самостійність підрозділів, децентралізація та делегування повноважень у прийнятті рішень, вільні зв'язки між розпорощеними групами та окремими особами.

Найбільш характерним прикладом мережевої терористичної організації спеціалісти називали «Аль-Каїда». В її основі координація роботи кількох самостійних «вузлів». Комунікація між ними виглядає як зіркоподібна структура, її елементи зв'язуються між собою, обминаючи керівництво. Більшість членів організації залишаються самостійними. Водночас «Аль-Каїда» встановлює у мірі необхідності контакти з потужними ісламськими збройними угрупованнями в Центральній Азії, Сомалі, на Філіппінах тощо.

Комунікаційну основу організації складають новітні інформаційні технології, які забезпечують планування, координацію й швидку мобілізацію ресурсів для досягнення поставлених завдань. Складові «Аль-Каїди» користуються Інтернетом, мають новітні комп'ютери та комунікаційне устаткування, супутникові телефони. Інформація на

компакт-дисках використовується для зберігання й поширення інформації щодо вербування бойовиків, виготовлення бомб та організації терористичних операцій.

2. Організовані злочинні угруповання (ОЗГ). Інформаційна революція породила новий генераційний тип ОЗГ (або «вуличних банд»), який поєднує елементи бізнесу і політики із власне злочинною діяльністю.

Такому типу ОЗГ притаманні:

- політизація (наявність активної політичної ідеології, використання політичних процесів і політиків для реалізації своїх цілей та дестабілізації влади);
- інтернаціоналізація (запровадження представництва у великих містах зарубіжних країн, транснаціональний характер діяльності);
- удосконалення (вдосконалення тактики і стратегії на основі залучення новітніх інформаційно-управлінських технологій, формування союзів з іншими ОЗГ, терористичними організаціями, удосконалення тактики «польових операцій», застосування новітніх зразків зброї тощо).

Такі ОЗГ є комерційно орієнтованими, складно організованими, напівмілітаризованими. Вони створюють політизовані неприбуткові організації, активно впливають на процес виборів до вищих й місце-

вих органів влади та управління, контактують з лідерами іноземних держав та неурядових організацій.

Зміни у технологіях та організації значно підвищують потужність малих груп. Інформаційна революція дає їм змогу застосовувати силу і здійснювати вплив протягом лічених секунд і на великих відстанях. Сучасні засоби переміщення інформації дозволяють перейти від традиційної ієрархії до мережових форм організації.

3. Соціальні мережеві угруповання, неурядові організації, інші суб'єкти феномену т.зв. «Революції 2.0». Для такого різновиду мережових організацій (дій) стали властиві скоординовані в соціальних мережах вуличні виступи, демонстрації, флешмоби та «карнавальна культура», відсутність виражених лідерів, застосування хакерських атак, тактична грамотність у веденні розвідки, маневрів, протистояння силами правопорядку. Подібний тип нової соціальної суб'єктності ми плануємо докладніше висвітлити у подальших публікаціях.

Ті, хто вдається до них, намагаються перетворити у «поле бою» увесь вимір соціально-політичного та інформаційно-ментального буття, наносити удари на межі («стику») відомчих інтересів (передовсім – складових сектору безпеки і оборони держави), користуючись з негнучкості державного апарату, інертності бюрократичної структу-

ри й кадрів. Неприховані «війни» та взаємодискредитація вітчизняних силовиків (чим рясніють сайти на кшталт «ОРД») – справжній дар долі «мережовим моджахедам».

Бити в матрицю

Ефективною і обов'язковою складовою стратегії ГВ є інформаційно-гуманітарний й матрично-культурологічний компонент, який реалізується, зокрема, шляхом створення та підготовки легальними та незаконними методами керованих із закордону різноманітних неурядових (громадських) самодіяльних організацій (товариств, фондів, культурно-просвітницьких, аналітичних, етнорелігійних, молодіжних, спортивних та інших організацій та рухів, засобів масової інформації тощо), яким відводиться відповідна функція в загальному плані дестабілізації (поваленні) легітимного державного ладу, порушенні територіальної цілісності країни-жертви, в реалізації інших складових загального задуму «гібридної війни».

В цілому світове суспільствознавство (гуманітаристика), як виявляється, з великими труднощами встигає за осмисленням перебігу й процесів глобалізації, новаційних явищ і процесів, викликаних зростанням взаємопов'язаності людства, зокрема, відповідних кризових явищ, які через механізми світової сполученості поширюються ледве

не на всю сучасну Ойкумену. Однак більш відверто плани переформатування гуманітарної сфери викладаються у документах відомих «мозкових центрів». Як йдеться у підготовленому корпорацією РЕНД на замовлення Національної ради з розвідки США звіті «Глобальний курс інформаційної революції: загальні питання й регіональні відмінності» (літо 2003 р.), «інформаційна революція» змусить певні нації втратити частину функцій етнічної держави (при їх збереженні «великими» націями).

Наслідком зовнішньої ідейно-інформаційної експансії, одним із об'єктів якої є і культурно-гуманітарна сфера народів, стає гібридний суспільний лад, що особливо чітко проявив себе на посткомуністичному просторі. Зокрема, як писав соціальний філософ Олександр Зинов'єв, на ментальному рівні «населенню подається сурогат демократії у вигляді розперзаності, послабленого контролю з боку влади, доступності розваг, системи цінностей, що позбавляє людей від зусиль над собою і моральних обмежень».

Згаданий інформаційно-культурологічний компонент нерідко називають «організаційною зброєю» (далі - ОЗ). Особливе значення надається (з використанням технологій інформаційно-мережевого впливу) досягненню прихованого управління культурно-світоглядною сферою з метою перекодування

ментального поля населення країни-жертви шляхом переорієнтації, послаблення й знищення традиційних духовних й культурних цінностей народу, ерозії його етнорелігійної матриці.

ОЗ закономірно увійшла до арсеналу ГВ. По суті, ОЗ – узагальнена назва комплексу невійськових методів протиборства, які можуть носити довгостроковий характер, здійснюватися у відкритий або протизаконний спосіб, і властивих повною мірою стратегічному рівню ГВ.

Поняття ОЗ, за однією з версій, було запропоновано у 1980-х рр. радянським вченим Спартакос Ніканоровим, розробником військових систем управління. У 1990-х–2000-х рр. термін широко застосовувався, зокрема, Російським інститутом стратегічних досліджень, у розробках науковців російської Військової академії Генерального штабу, активно пропагується очільником «Ізборського клубу» письменником Олександром Прохановим. Сутність ОЗ влучно висловлена політологом Сергієм Кургін'яном як «потрібне стороні, що наступає, управління мотиваціями організаційних рішень противника у всіх частинах його державної системи». Метою застосування ОЗ є самодезорієнтація й самодеорганізація противника, хаотизація державного й суспільного життя, втрата жертвою здатності до опору через глибинну

ерозію управлінської та ідейно-духовної сфери.

Особливе значення надається (з використанням технологій інформаційно-мережевого впливу локального й глобального масштабу) досягненню прихованого управління культурно-світоглядною сферою з метою перекодування ментального поля населення країни-жертви шляхом переорієнтації, послаблення й знищення традиційних духовних й культурних цінностей народу, ерозії його етнорелігійної матриці.

Застосування ОЗ паразитує на свободі слова, інформаційній відкритості сучасних демократичних суспільств, глобальних інформаційних зв'язках, наявності мережі Інтернет, соціальних мереж, міжнародному культурно-освітньому обміні, зацікавленості багатьох держав у залученні зарубіжної допомоги (фінансування) для підготовки науково-педагогічних кадрів, фахівців сучасних гуманітарних спеціальностей тощо.

Інструментарій ОЗ, тісно пов'язаний з інформаційними впливом та діяльністю неурядових організацій, базується на організаційно-управлінських, інформаційних, культурологічних, психологічних технологіях.

Як свідчить досвід глобального протистояння доби «холодної війни», сучасних нетрадиційних конфліктів, арсенал ОЗ може включати:

- формування керованої ззовні, неадекватної у професійному та моральному відношенні «п'ятої колони» в органах державного, військового, безпекового управління, місцевого самоврядування, в інших значущих сферах управління країною і суспільством;
- нав'язування «самозгубних» моделей, концепцій розвитку економіки, демонтажу вітчизняного ВПК та системи НДДКР;
- стимулювання руйнації традиційної системи освіти, виховання, фундаментальної науки та центрів технологічного зростання;
- вживлення у масову свідомість, ментальну сферу, зміст освіти та масової культури чужорідних, таких, що суперечать цивілізаційній матриці народу ідей, уявлень, цінностей та змістів;
- руйнацію традиційної моралі, сталих суспільних зв'язків, мобілізуючої морально-психологічної готовності народу до захисту власної безпеки та національних інтересів.

За згубними наслідками успішного застосування ОЗ не поступається прямій збройній агресії або державному перевороту.

ЛІТЕРАТУРА

Багдасарян В.Э. Коронавирусный мир: постпандемические модели.
URL: <http://rusrand.ru/forecast/>

koronavirusnyy - mir - postpandemicheskie-modeli

Биструхін Г.С., Веденеєв Д.В. Війна в кам'яних джунглях. Міська партизанська війна як феномен збройної боротьби та спеціальної діяльності. 1945–2005 рр. Монографія. К.: Генеза, 2006.

Гриняев С.Н. Поле битвы – киберпространство. Минск: Харвест, 2004.

Горбачев Ю. Кибервойна уже идет // Независимое военное обозрение 2013.12 апреля.

Гулай В.В. Розгортання «гібридної війни» Російської Федерації в умовах системної кризи державної організації України: інформаційно-комунікативні аспекти // Україна в системі змін парадигми світопорядку ХХ–ХХІ століть. К.: Ун-т ім.Б.Грінченка, 2015. С.15–19.

Мережі і мережні війни. Майбутнє терору, злочинності та бойових дій. К.: Києво-Могилянська академія, 2005.

Перслегин С. После шока. Долгосрочные последствия коронакризиса. URL: http://zavtra.ru/blogs/posle_shoka

Магда Є.В. Гібридна війна: виклики і перемоги. Харків: Віват, 2015. 304 с.

Микрюков В. Победа в войне должна быть достигнута еще до первого выстрела. Информационно-психологическое противоборство на современном этапе развития военного дела // Неза-

висимое военное обозрение. 2016. 15 января.

Мережі і мережні війни. Майбутнє терору, злочинності та бойових дій. – К.: Києво-Могилянська академія, 2005.

Мухин В. Ставка на информационный спецназ // Независимое военное обозрение. 2015.15 апреля.

Павловська С. Інформаційно-психологічний вплив як фактор досягнення мети в ході воєнних дій // Воєнна історія. 2008. № 5. С. 126–136.

Перспективи застосування інформаційних технологій в збройній боротьбі. Аналітичний матеріал. К.: НАОУ, 2003.

Сетецентричные войны. Новая теория войны. URL: <http://voicesevas.ru/news/analytics/1640-setecentrichnye-voyny-novaya-teoriya-voyny.html>

Сищук О.А. Информационно-психологический компонент «гибридной войны» //Україна в системі змін парадигми світопорядку ХХ–ХХІ століть. К.: Ун-т ім.Б.Грінченка, 2015. С.147–150.

Ткачук П.П., Гула Р.В., Сивак І.О. Інформаційна війна і національна безпека. Львів: НА СБУ, 2015.

Храмчихин А. Информация как оружие. Традиционные средства ведения войны уступают место средствам и технологиям манипулирования сознанием // Независимое военное обозрение. 2015. 13 февраля.

Європейський досвід організації інституційного забезпечення боротьби з організованою злочинністю

*Оксана Маркєєва,
Броніслав Розвадовський,
Центр безпекових досліджень
Національного інституту стратегічних досліджень*

Організована злочинна діяльність є одним з факторів, що сприяють зростанню загроз національній безпеці України. Налагодження системної протидії оргзлочинності є важливим завданням забезпечення прав людини, підтримання громадської безпеки і правопорядку.

Нині в Україні інституційне забезпечення державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю не відповідає масштабам і небезпеці її поширення. Так, ще наприкінці 2017 року, за результатами рейтингу, проведеного фахівцями Всесвітнього економічного форуму, Україна посіла 113 місце серед 137 країн за рівнем поширен-

ня організованої злочинності³, що свідчить про вкрай високий рівень небезпеки.

Також, існують проблеми узгодженості дій уповноважених суб'єктів у сфері боротьби з організованою злочинною діяльністю, якісного інформаційно-аналітичного забезпечення, а також поглиблення міжнародної співпраці. Натомість, кримінальний світ не обмежений законодавчими умовностями та кордонами, добре пристосовується до мінливого середовища. Українські організовані злочинні угруповання вже давно мають міжнародні зв'язки

³ <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index-2017-2018/competitiveness-rankings/#series=EOSQ035>

Прикладом вирішення цього питання є досвід Угорщини, яка зараз переглядає концептуальні засади державної політики у сфері протидії організованим злочинності на національному та місцевому рівнях і посилює заходи боротьби з діяльністю організованих злочинних угруповань

та міцно інтегровані у транснаціональні кримінальні мережі.

Для прискорення формування ефективної та сучасної правоохоронної системи протидії організованим злочинності доцільно проаналізувати європейський досвід побудови відповідних інституційних механізмів.

Правова регламентація протидії організованим злочинності в країнах-членах ЄС зароджувалася і розвивалася у рамках національних правових систем. Основними складовими успішного проведення в країнах ЄС заходів, спрямованих на боротьбу з організованою злочинною діяльністю, є спеціалізація, високий ступінь професіоналізму, ефективне законодавство, що базується на положеннях Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності.

Прикладом вирішення цього питання є досвід Угорщини, яка зараз переглядає концептуальні засади державної політики у сфері протидії організованим злочинності на національному та місцевому рівнях і посилює заходи боротьби з діяльністю організованих злочинних угруповань.

До суб'єктів, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю в Угорщині належать: Координаційний центр боротьби з організованою злочинністю; Антитерористичний центр; Національна поліція Угорщини; Міністерство внутрішніх справ; Спеціальна служба національної без-

пеки; Відомство захисту конституції; Інформаційне відомство; Військова служба національної безпеки; Центр антитерористичної розвідки та кримінального аналізу; Національна податкова та митна служба. Нагляд і контроль за згаданими органами здійснює Комітет з питань національної безпеки разом із Комітетом з питань оборони та правоохоронних органів Національних зборів.

Координаційний центр боротьби з організованою злочинністю (далі – Координаційний центр) створений у березні 2001 р. відповідно до закону Угорщини «Про Координаційний центр по боротьбі з організованою злочинністю», у зв'язку необхідністю координації угорських правоохоронних органів та спецслужб, усунення дублювання їхніх функцій і завдань у цій сфері.

Координаційний центр визначений як самостійне центральне координаційне відомство. Його основні завдання - накопичення та аналіз інформації з проблем протидії організованим злочинності; надання пропозицій для прийняття стратегічних рішень; інформаційне забезпечення взаємодіючих органів у рамках визначеного законодавством кола завдань; контроль за відсутністю дублювання завдань у діяльності уповноважених правоохоронних органів і спеціальних служб; надання їм допомоги у виявленні та припиненні діяльності організованих злочинних угруповань.

До Координаційного центру надходять дані, що стосуються організованої злочинної діяльності, із Анти-терористичного центру, національних спецслужб і поліції та інших уповноважених органів. У залежності від ступеня важливості такої інформації, вона може мати певні обмеження для інших користувачів.

Антитерористичний центр є спеціальним органом національної юрисдикції, основним призначенням якого є антитерористична діяльність та боротьба з організованою злочинністю.

Одним із головних завдань Національної поліції Угорщини визначено боротьбу з організованою злочинністю на загальнодержавному та місцевих рівнях. До складу поліції входить чотири головних департаменти, зокрема кримінальних розслідувань, правоохоронних органів, а також регіональні та місцеві органи поліції.

Враховуючи загрози, що несе організована злочинність у сучасних умовах правове забезпечення боротьби з нею в Угорщині спрямоване на удосконалення законодавства щодо розширення можливостей правоохоронних органів та спеціальних служб для збирання та накопичення інформації про терористичну, екстремістську та організовану злочинну діяльність у законний спосіб. Кожний суб'єкт боротьби з організованою злочинністю має свої відповідні бази даних, які можуть надава-

тися іншій спеціальній службі за відповідним запитом.

До проблем розбудови системи боротьби з організованою злочинністю Угорщини належать в основному питання, пов'язані з необхідністю розроблення і впровадження сучасних програмних засобів, удосконалення систем захищеного зв'язку, а також додаткового фінансування, для покращення матеріально-технічного та кадрового забезпечення уповноважених органів.

В Іспанії боротьба з організованою злочинністю тісно пов'язана з протидією діяльності терористичних та екстремістських угруповань. Загалом, завдання по боротьбі із організованою злочинністю розподіляються між правоохоронними органами, спеціальними та розвідувальними службами країни.

У 2014 році в Іспанії створено спеціальний орган уповноважений координувати питання, пов'язані з організованою злочинністю та терористичними загрозами, а саме Центр розвідки з протидії тероризму та організованій злочинності (далі – Центр), який нараховує понад 2 000 співробітників. Центр об'єднав функції колишнього Національного координаційного центру контртероризму та Розвідувального центру з протидії організованій злочинності. Це дало позитивний результат, оскільки особи, які займаються плануванням або проведенням терористичних актів, як правило, вже були

причетні до організованої злочинної діяльності.

Центр є основним органом у сфері боротьби з організованою злочинністю і безпосередньо підпорядковується голові Державного секретаріату з питань безпеки Міністерства внутрішніх справ. Основним завданням Центру є збір та аналіз інформації стратегічного рівня щодо тероризму, радикалізації та організованої злочинності, здійснення щотижневої оцінки загроз, а також розроблення спеціальних стратегій для боротьби з такою діяльністю. Центр співпрацює з оперативними підрозділами Корпусу національної поліції та Національної гвардії для проведення спільних операцій.

Зазначені організаційні заходи зміцнили інституційне забезпечення боротьби з організованою злочинністю і тероризмом та надали можливість вищому державному керівництву Іспанії більш ефективно використовувати відповідні дані та завчасно приймати необхідні рішення.

Також позитивним є досвід Республіки Польща. Основним державним органом, який комплексно займається боротьбою з організованою злочинністю у країні, є поліція, зокрема її Центральне слідче бюро. Цей правоохоронний орган спеціалізується на виявленні та попередженні проявів організованої злочинної діяльності, пов'язаних із контрабандою наркотиків і зброї, економічними

злочинами, корупцією, терористичною діяльністю.

До уповноважених органів з питань протидії організованим злочинності у Польщі віднесено такі структурні підрозділи відомств та установ у складі: Міністерства юстиції – Бюро з питань організованої злочинності Генеральної прокуратури, органи прокуратури; Міністерства внутрішніх справ і адміністрації – Центральне слідче бюро Поліції, Прикордонна варта; Міністерства національної оборони – Військова жандармерія, Служба військової контррозвідки, Служба військової розвідки; Міністерства фінансів – Митна служба, Департамент фінансової розвідки. Також до зазначених уповноважених органів віднесено самостійні спеціальні служби Польщі – Агентство внутрішньої безпеки; Агентство розвідки; Центральне антикорупційне бюро.

Бюро з питань організованої злочинності Генеральної прокуратури РП є спеціально уповноваженим органом по боротьбі з організованою злочинністю органів прокуратури. Структуру цього бюро складають регіональні відділи та сектори координації аналізу та інформатизації, міжнародного співробітництва, контролю за оперативною діяльністю слідчих органів.

Військова жандармерія є окремою структурою, яка входить до складу збройних сил Республіки Польща та підпорядковується Міні-

стру національної оборони Польщі. Жандармерія займається питаннями злочинності, у тому числі організованої, які пов'язані із органами Міністерства національної оборони.

Наглядом та контролем за діяльністю правоохоронних органів у сфері забезпечення ними безпеки і громадського порядку займається Комісія з питань адміністрації та внутрішніх справ Сейму РП.

Для інформаційно-аналітичного забезпечення боротьби з організованою злочинністю існують бази оперативної, аналітичної та статистичної інформації, яка використовується споживачами різних міністерств та установах Польщі за відповідними запитами.

В Італії основу системи боротьби з організованою злочинністю складають: державна поліція, митна поліція, Рада по веденню розслідувань і боротьбі з мафією, Центральна рада по боротьбі з поширенням наркотиків.

Кожне з поліцейських формувань має свої місцеві відділення по розслідуванню кримінальної діяльності, а також спеціальний підрозділ із розслідування випадків організованої злочинності й незаконного обігу наркотиків. На загальнонаціональному рівні сили поліції регулярно координують свою діяльність через власні відділення, використовуючи базу даних Центру обробки даних Міністерства внутрішніх справ.

Координацію слідства й суду у справах, що стосуються розслідуван-

ня організованої злочинної діяльності забезпечують спеціалізовані прокурори.

Згідно з Кримінально-процесуальним кодексом Італії, вся відповідальність за розслідування таких злочинів покладається на прокурорів. Існують також посади районних прокурорів по боротьбі з мафією та посада державного обвинувача у справах, що порушуються проти мафії.

Дослідження проблем протидії організованій злочинності, свідчить про високий рівень інституційного забезпечення боротьби з організованою злочинною діяльністю у більшості країн Європейського Союзу що є наслідком цілеспрямованої державної політики у цій сфері. Координація, співпраця, інтенсивний обмін інформацією, усунення бюрократичних перешкод через постійне вдосконалення законів та процедур надає правоохоронним інститутам кращі спроможності для протидії злочинним мережам.

Проблеми боротьби з організованою злочинністю в країнах ЄС, у певній мірі, відповідають нинішньому стану справ в Україні, що характеризується зростанням організованої злочинної діяльності і як наслідок, зростанням загроз національній безпеці.

Важливе місце у налагодженні системної протидії цьому явищу посідають питання інституційного забезпечення державної політики у сфері боротьби з організованою зло-

Вирішення цих проблем потребує імплементації нормативно-правових засад Європейського Союзу з питань протидії організованій злочинній діяльності, який базується на положеннях Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності та протоколів, що її доповнюють від 15 листопада 2000 року

чинністю та підвищення ефективності правоохоронної діяльності. На сьогодні залишаються невирішеними такі проблемні питання: невідповідність наявного інституційного забезпечення рівню поширення організованої злочинної; застарілість і розбалансованість законодавчих та інших нормативно-правових актів, що визначають засади протидії організованій злочинній діяльності та повноваження органів, які беруть участь у боротьбі з організованою злочинністю; редуційні методи управління, бюрократія, незгодженість дій уповноважених суб'єктів у сфері боротьби з організованою злочинною діяльністю; відсутність єдиного механізму інформаційно-аналітичного забезпечення уповноважених суб'єктів; нагальність поглиблення міжнародної співпраці уповноважених суб'єктів.

Вирішення цих проблем потребує імплементації нормативно-правових засад Європейського Союзу з питань протидії організованій злочинній діяльності, який базується на положеннях Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності та протоколів, що її доповнюють від 15 листопада 2000 року.

Водночас, підготовка необхідних стратегічних документів з актуальних питань інституційного забезпечення боротьби з організованою злочинністю, зокрема Стратегії боротьби з організованою злочин-

ністю, значно затягується, що негативно впливає на підвищення ефективності правоохоронної діяльності у цій сфері, організації належної координації та взаємодії уповноважених суб'єктів і відображається на рівні міжнародній співпраці з європейськими партнерами.

Налагодження ефективної системи протидії організованій злочинності, є невід'ємною умовою збереження і розвитку України. Дотримання міжнародних зобов'язань передбачених конвенціями ООН та Ради Європи у сфері протидії організованій злочинності, Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом з питань юстиції, свободи та безпеки, а також забезпечення лібералізації візового режиму передбачає розроблення відповідних засад державної політики у цій сфері.

Список використаних джерел

1. Act 1972-V on the Prosecution Service of the Republic of Hungary. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: km.undp.sk/uploads/public/File/AC_Practitioners_Network/Hungary_Law_Prosecution_Service.pdf
2. Act 1978-IV Criminal Code. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.legislationline.org/download/id/5619/file/Hungary_Criminal_Code_of_2012_en.pdf
3. Act 1994-XXXIV on the Police. [Електронний ресурс]. – Режим до-

ступу: <http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/7306>

4. Act 1996 - XXXVIII on International Legal Assistance in Criminal Matters. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.refworld.org/pdfid/3ed4bd784.pdf>

5. Act 1998 - XIX Criminal Procedure Code. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.legislationline.org/download/id/5619/file/Hungary_Criminal_Code_of_2012_en.pdf

6. Act 2007 - CXXXVI on the Prevention and Combating of Money Laundering and Terrorist Financing. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.vam.hu/pio/data/documents/ActCXXXVIof2007onthePreventionandCombatingofMoneyLaunderingandTerroristFinancing.pdf

7. Act C of 2012 on the Criminal Code. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.refworld.org/pdfid/4c358dd22.pdf>

8. Act CXVI of 2012 on Financial Transaction Duty. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1200116.tv&dbnum=62&getdoc=1>

9. Act XIII of 2016 on the Implementation of Union Customs Code. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www2.deloitte.com/hu/en/pages/tax/articles/tax-alerts.html>

10. Estrategia Nacional contra el Crimen Organizado y la Delincuencia Grave. [Електронний ресурс]. – Ре-

жим доступу: <https://www.dsn.gob.es/es/actualidad/sala-prensa/estrategia-nacional-contra-crimen-organizado-delincuencia-grave>

11. Kochman, I. Przestępczość zorganizowana w Polsce i jej zwalczanie. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://m.wspia.eu/file/20335/30-KOCHMAN+IZABELA.pdf>

12. Órganos de coordinación dependientes del Secretario de Estado de Seguridad, El Centro de Inteligencia contra el Terrorismo y el Crimen Organizado. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.oposicionesnacionales.com/organos-de-coordinacion-dependientes-del-secretario-de-estado-de-seguridad-el-centro-de-inteligencia-contra-el-terrorismo-y-el-crimen-organizado/>

13. Кикоть-Глуходедова, Т.В. Зарубежный опыт борьбы с коррупцией и организованной преступностью (на примере Итальянской Республики). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/zarubezhnyy-opyt-borby-s-korruptsiei-i-organizovannoy-prestupnostyu-na-primere-italyanskoj-respubliki/viewer>

14. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності (995_789), прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї ООН від 15 листопада 2000 р. // Офіційний вісник України. – 2006. – № 14. – Ст. 1056.

15. World Economic Forum. Global Competitiveness Index 2017-2018, Competitiveness Rankings. Organised crime [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index-2017-2018/competitiveness-rankings/#series=EOSQ035>

_____

Южная Корея: опыт противостояния

*Юрий Бараш,
член Экспертного Совета ЦИАКР*

Корейская проблема и мнения экспертов о путях её решения:

В июне 2018 г Лондонский институт стратегических исследований (IISS) опубликовал доклад редактора ежегодника *The Military Balance*, старшего научного сотрудника по вопросам обороны и военного аналитика Джеймса Хакетта «Военный баланс на Корейском полуострове» [1]. Отдельные материалы из этого доклада приведены ниже.

Оборонная политика Южной Кореи отвечает на вызов безопасности стране со стороны КНДР. Ядерные испытания в КНДР (6-е в сентябре 2017 г) и постоянное наращивание потенциала баллисти-

ческих ракет в последние годы вызвали беспокойство в Сеуле и укрепили его решимость увеличить свой военный потенциал. Провокации Пхеньяна заставили Сеул усилить сотрудничество и координацию с войсками США, базирующимися в РК. Они также побудили Сеул рассмотреть вопрос о разработке оборонной политики, направленной на сдерживание и реагирование на агрессию, и создание потенциала, который мог бы использоваться быстро и на ранних этапах в любых чрезвычайных ситуациях, в частности, путем разработки собственных баллистических и крылатых ракет.

Хотя в свете дипломатической деятельности 2018 г в Сеуле и вы-

двигались предположения об изменении направления оборонной политики, РК в рамках своей политики и ответных мер по наращиванию потенциала по-прежнему уделяет приоритетное внимание трехкомпонентной оборонной стратегии: система Kill Chain («Убийственная цепь»), корейская система ПВО и ПРО (KAMD) и корейская стратегия массированного возмездия (KMPR). МО РК заявило, что эта «система корейской триады» «создается для эффективного сдерживания и решительных ответных мер против провокаций КНДР».

Северокорейские провокации: оборонные и политические меры реагирования Южной Кореи. Приоритеты оборонной политики РК и программы наращивания военного потенциала изложены в ряде руководящих документов по стратегии и политике. В недавних «Белых книгах» по обороне РК выделены три основные цели национальной обороны, направленные на «защиту нации от внешних военных угроз и нападений, поддержку мирного воссоединения Корейского полуострова» и «содействие региональной стабильности и миру во всем мире». В оборонной политике МО выделяются: создание оборонной позиции во всех сферах (суша, море, воздух, космос и киберпространство); совершенствование оборонного потенциала нового по-

коления; укрепление альянса РК-США; углубление международного оборонного сотрудничества.

После смерти Ким Чен Ира в 2011 г в оборонной политике РК доминировала необходимость поддержания готовности в случае конфликта (и необходимость усиления подготовки); роста асимметричных угроз со стороны КНДР, таких как ее ядерный потенциал и потенциал баллистических ракет; задержки передачи оперативного управления военного времени от США к РК. Но важны и другие факторы. Например, некоторые недавние инициативы администрации Мун Чжэ Ина были связаны со стремлением улучшить здоровье военнослужащих и условия их содержания, а также созданием более совершенного военного потенциала. Тем не менее, в оборонной политике и оперативных концепциях РК в качестве главной угрозы доминируют военные провокации КНДР. В частности, темпы ракетных испытаний КНДР, наряду с ее ядерными амбициями. Однако некоторые инциденты 2010 г также привели к значительным изменениям в военной политике, в частности торпедирование корвета РК Chonan 26 марта и артиллерийский обстрел острова Ёнпхёндо 23 ноября. Подобные инциденты побудили Юг пересмотреть уровень готовности ВС и свой военный потенциал. Правила применения

ВС РК также были пересмотрены в свете этих событий (и других, в т.ч. провокации КНДР вдоль линии разграничения), и включили возможность удара с воздуха по КНДР в качестве меры самообороны. Руководство США призвало к спокойствию, особенно после инцидента в Ёнпхуне, из-за опасений обострения ситуации. Тем не менее, бывший министр обороны Ким Кван Чжин заявил в 2014 г: «Если КНДР спровоцирует еще раз, ВС РК нанесут удар по силам обеспечения и военному руководству, не говоря уже об источнике самой провокации».

После прихода к власти в 2011 г Ким Чен Ына, ВС РК внимательно следят за тенденциями развития военного потенциала КНДР. Они сосредоточены на усилении приготовлений КНДР к использованию асимметричных угроз, включая подготовку к спецоперациям, использованию киберпространства, увеличению числа ядерных испытаний и укрепление потенциала Пхеньяна в области баллистических ракет. Последнее их испытание было в 2017 г и сопровождалось запуском МБР, твердотопливных ракет и демонстрацией новых гусеничных ПУ. С февраля по июль 2014 г КНДР осуществила 7 пусков баллистических ракет. В 4-х из 7 пусков мобильные ПУ были тайно размещены на расстоянии десятков километров от

существующих ракетных позиций внутри страны, а один из пусков был произведен всего в 20 км к северу от демилитаризованной зоны. Эти запуски прошли незамеченными для руководства ВС РК и США.

«Убийственная цепь» [сейчас переименована в «Удары по стратегическим целям». Прим. Ред.]. Запуски 2014 г могли показать возможности КНДР нейтрализовать «Убийственную цепь» РК. «Убийственная цепь» – это стратегия, разработанная для обнаружения возможного запуска ракет в реальном масштабе времени и нанесения ударов (включая, возможно, превентивные) для нейтрализации угрозы баллистических ракет КНДР в пределах ограниченного времени, когда оценки указывают на вероятный запуск. Однако, даже в РК существуют сомнения в способности «Убийственной цепи» обнаруживать в близком к реальному масштабе времени замаскированные мобильные ПУ и подготовленные пусковые позиции, и с высокой вероятностью перехватить большинство ракет. Эти запуски, часть которых проводились тайно вне существующих ракетных позиций, также показали желание Пхеньяна создать более выживаемые ракетные силы. Это стремление к их выживанию на фоне осознания своей относительной военной неполноценности побудило Пхеньян к использованию других ракетных тех-

нологий, включая твердотопливные, наряду с жидкостными ракетами, и к большей мобильности вне дорог подвижных ПУ, а также возможностей баллистических ракет, запускаемых с подлодок (БРПЛ). Предполагается, что КНДР будет использовать подлодку типа Gogae для испытания своей разрабатываемой БРПЛ Pukguksong-1 и, возможно, что КНДР будет нести на каждой подлодке лишь одну ракету. Это было подтверждено наблюдением подлодки типа Gogae, используемой для испытаний этой БРПЛ, с ракетой, находящейся в рубке. В ответ на эти опасения ВС РК разрабатывают «подводную убийственную цепь» для решения проблемы северокорейской БРПЛ в 3 этапа. 1-й этап будет заключаться в нанесении удара по подлодкам с БРПЛ в порту или вскоре после выхода из порта; 2-й этап – в обнаружении и потоплении подлодок, проникающих в воды РК под водой; и 3-й этап – в обнаружении и перехвате самой БРПЛ сразу после ее запуска. Удар будет наиболее эффективным, когда подлодки в порту, с использованием баллистических ракет *Hyonmu II*, или крылатых ракет *Hyonmu III* наземного, морского или подводного базирования, либо с использованием ракет класса «воздух-земля», запускаемых с F-15K, или других боевых самолетов. Если эта подлодка отправится в плавание, то обнаружить ее будет

сложнее, но её всё равно можно будет найти и потопить южнокорейскими средствами ПЛО на море, или с воздуха, либо средствами ВС США..

Эта «подводная убийственная цепь» сталкивается со значительными проблемами, включая вопрос о том, является ли превентивный удар идеальным для поражения подводных сил, показавших способность осуществлять тайное патрулирование. В то же время РК стремилась повысить свой потенциал обнаружения, обороны и ПЛО в соответствии с концепцией 4D («оборона, обнаружение, уничтожение и срыв») для устранения ядерных и ракетных угроз КНДР, предложенной в 2013 г тогдашним командующим ВС США в Корее генералом К. Скапарротти. Но в более широком смысле, «Убийственная цепь» является лишь одним из аспектов стратегии «активного сдерживания», которая появилась в начале десятилетия в качестве ключевой части оборонной политики РК; ее можно будет изменить в ответ на дальнейшие действия КНДР.

Другие стратегии: ПВО и ПРО; возмездие и ответные меры. После провокаций КНДР в 2010 г, план реформ, представленный в МО, предусматривал «эффективное сдерживание угроз безопасности со стороны КНДР» в качестве одной из целей военных реформ РК.

Ключевым элементом стратегии «активного сдерживания», как она была задумана, было сдерживание угроз (в т.ч. ядерные удары, региональные провокации и психологическую войну) путем создания потенциала возмездия, включая гибкие системы сдерживания и реагирования на них, асимметричные меры. Что касается гибкого военного реагирования, то МО предусматривает, что ответные и упреждающие военные действия должны осуществляться параллельно с оборонительными мерами.

Хотя упреждающий удар занимает центральное место в этой концепции, особое внимание уделяется также ответным ударам. Кроме того, РК также должна быть в состоянии реагировать асимметрично. Её аналитики понимают, что это относится к выбору оружия, такого как боеприпасы с фугасными БЧ, или высокоточные управляемые боеприпасы, или проникающие управляемые бомбы, в зависимости от размера и характера поражаемых целей. Гибкое и адаптируемое нацеливание, в то же время, позволит осуществлять выбор целей в зависимости от масштаба и характеристик любых действий КНДР. Например, если Пхеньян предпримет крупномасштабную провокацию, как, во время инцидента 2010 г в Ёнпхёндо, ВС РК должны иметь возможность

принять ответные меры в отношении порта или военной базы КНДР; если нападению подвергнется корейский военный корабль, то в ответ могут пострадать суда КНДР (например, военное грузовое).

И если потребуется, ВС РК должны быть в состоянии уничтожить ключевые символы режима КНДР или нанести «обезглавливающий удар» по лицам, ответственным за провокации. Действительно, эксперты РК открыто выступили с идеей проведения операций по уничтожению высокопоставленных лиц в иерархии КНДР. Поскольку «Убийственная цепь», или КАМД, может быть не в состоянии эффективно реагировать на ядерные и ракетные угрозы Пхеньяна, обсуждение потенциальных операций по обезглавливанию направлено на сдерживание КНДР, предупреждая, что даже главные политики Пхеньяна могут стать мишенью, если Сеул почувствует неминуемый риск военной атаки. Хотя правительство и ВС РК избегают открытого обсуждения этой идеи, они рассматривают эту стратегию.

Стратегия активного сдерживания была официально включена в базовый план реформирования национальной обороны РК до 2030 г. Там указывается, что основная концепция военной стратегии РК перешла от «активного сдерживания» к «превентивному сдержива-

нию», что также отражено в Белой книге по обороне 2014 г. Это говорит о том, что военная структура РК «трансформируется в структуру элитных сил, которая будет иметь надлежащий потенциал для одновременного реагирования на асимметричные угрозы, местные провокации и угрозы агрессии КНДР». Остается неясным, чем отличаются ссылки на превентивное сдерживание в 2014 г от концепции, ранее предложенной в 2010 г Президентским комитетом по развитию национальной обороны, хотя акцент «Убийственной цепи» к середине десятилетия на превентивные удары в определенной степени будет означать именно это. Однако данные события свидетельствуют о том, что РК намерена сохранять гибкость своей оборонной политики не только в ответ на изменение динамики безопасности на полуострове, но и в ответ на укрепление потенциала КНДР. Действительно, ускоряющиеся темпы и масштаб действий КНДР в 2016-2017 годах лишь усилили акцент РК на тщательном анализе ее оборонного планирования с целью создания более адаптируемых и точных вариантов решения вызова КНДР. Эти меры реагирования охватывают военные события, произошедшие после 2010 г, в частности, «Убийственную цепь» и КАМД, а также – после 5-го ядерного испытания на Севере

в 2016 г – включают Корейскую стратегию массированного возмездия. Это формализовало и укрепило план активного сдерживания, разработанный с 2014 г, и означает, что РК теперь эффективно реализует «триаду» военных концепций и связанных с ними возможностей, с помощью которых она противостоит военной мощи КНДР.

Корейская стратегия массированного возмездия (КМРР). Стратегия КМРР предусматривает набор существующих и новых возможностей для нанесения ударов по ключевым северокорейским органам управления и объектам путем «развертывания ракет, способных наносить одновременные крупномасштабные точные удары, и подразделений спецопераций». Концепция КМРР предполагает создание «специальных подразделений, призванных нейтрализовать руководство КНДР и ключевые объекты в случае чрезвычайных ситуаций». Сейчас ВС РК располагают рядом вооружений, которые могут быть использованы в рамках любой стратегии активного сдерживания, включая неядерные высокоточные боеприпасы, различные пусковые платформы и средства управления, связи и разведки (С4ISR), развернутые на суше, в воздухе и на море (надводные и подводные). Сейчас по соглашению между РК и США дальность действия корейских

баллистических ракет разрешена до 800 км и сняты ограничения на вес полезной нагрузки для них.

ВС РК имеют следующие высокоточные ракетные комплексы: наземных баллистических ракет Hyunmu IIА, Hyunmu IIВ и Hyunmu IIС (дальность полета 300, 500 и 800 км соответственно); американских тактических ракет (АТАСМС) дальностью до 300 км; крылатых ракет семейства Hyunmu III с дальностью 500-1500 км; крылатых ракет Hae Sung-II/-III надводного и подводного базирования (на базе крылатых ракет Hyunmu III с дальностью до 1000 км), крылатых ракет AGM-84H/K SLAM-ER с дальностью до 300 км и KEPD Taurus с дальностью до 500 км. Платформы доставки этих ракет включают наземные мобильные ПУ и боевые самолеты F-15K, а с 2020 г вступят в строй ВВС F-35А. В качестве пусковых платформ возможны также военно-морские (эсминцы типа KDD-III с системой Aegis и типа KDD-II). В 2012 г был подписан контракт на строительство двух 3000-тонных подлодок KSS-III с системой вертикального пуска (VLS). Сеул планирует заказать до 9 подлодок, первые 3 подлодки будут нести по 6 ракет, следующие – по 10 ракет. Первая подлодка KSS-III будет представлена после 2020 г. В августе 2017 г даже обсуждались планы по строительству атомных подлодок, однако тут есть препят-

ствия, включая значительные затраты и инфраструктурные требования.

Передача оперативного управления (OPCON) вооруженным силам РК в военное время: мнение Сеула. Повышенное внимание КНДР к развитию асимметричного потенциала также повлияло на запланированную передачу южнокорейским ВС оперативного управления в военное время. В октябре 2014 г министры обороны РК и США договорились отложить этот план на неопределенный срок. Споры о передаче командования начались во время правления президента Рох Му Хюна (2003-2008 годы). Президент критиковал то, что командующий Объединенным командованием сил (CFC) (генерал США) имел оперативное управление над ВС РК, и во время переговоров между РК и США в феврале 2007 г настаивал на передаче управления ВС РК к апрелю 2012 г.

Консервативные группы в РК, тем временем, утверждали, что CFC является «самым эффективным и мощным объединенным командованием на планете». После прихода к власти президента Ли Мён Бака эти группы заявили, что передачу следует отложить. В июне 2010 г было объявлено о задержке до декабря 2015 г. Возросшая неопределенность в плане безопасности на полуострове в результате проведения 3-го ядерного испыта-

ния в КНДР в 2013 г и дальнейших испытаний ракет большой дальности вновь привела к тому, что передачу отложили на неопределенный срок. Хотя бывший президент Пак Кын Хай во время своей избирательной кампании пообещала, что план передачи в 2015 г будет выполнен, она и тогдашний президент США Барак Обама отметили в апреле того же года, что «сроки и условия передачи могут быть пересмотрены».

И у США, и у РК есть три общих предпосылки для передачи оперативного управления Южной Корее. Во-первых, обстановка в плане безопасности на Корейском п-ве и вокруг него, которая позволяет обеспечить стабильную передачу. Во-вторых, что ВС РК обладают возможностями для руководства объединенными силами РК и США. В-третьих, ВС РК обладают потенциалом, позволяющим устранять ядерные и ракетные угрозы КНДР на ранних стадиях региональной провокации или конфликта. Бесспорная задержка с передачей управления подтверждает, что командование СФС сохранит свою сильную позицию сдерживания в отношении КНДР. При этом перед ВС РК встанет задача поддержания уровня готовности, который они обеспечили в преддверии передачи оперативного управления в 2015 г.

ВС РК пояснили, что они намерены завершить передачу опера-

тивного управления в середине 20-х годов, когда планируется создать «Убийственную цепь» и КАМД (по крайней мере). Когда было объявлено о задержке, это обоснование заставило ряд аналитиков задуматься о том, сможет ли правительство РК инвестировать все суммы, необходимые для «Убийственной цепи» и КАМД. В начале 2018 г передача оперативного управления оставалась «зависящей от условий», когда министры обороны США и РК согласились «рассмотреть сроки и условия передачи оперативного управления при определенных условиях».

ВС РК действуют под контролем министра обороны. Военное управление осуществляется через Объединенный комитет начальников штабов (JCS) ВС РК, штабы и оперативные командования СВ, ВВС, ВМС и морской пехоты. Комитет управляет теми формированиями, которым поручено, в основном, выполнение боевых задач, а также объединенными формированиями (предназначенными для проведения совместных и комбинированных операций). Руководство комитета состоит из заместителя председателя, 4-х главных управлений (Корейского агентства военной разведки, боевых операций, военного обеспечения и стратегического планирования), а также пяти управлений (председателя, судебных дел, общественных дел,

генерального инспектора, анализа и экспериментов). В целях создания независимого военного потенциала РК в рамках подготовки к передаче оперативного управления комитет планирует усовершенствовать этот потенциал и подготовку, а также дальнейшее развитие и укрепление сотрудничества с ВС США в Южной Корее.

СВ имеют большинство призывников (срок службы 21 мес.) Основная часть СВ развернута вдоль ДМЗ, чтобы сдержать и, при необходимости, отразить полномасштабное вторжение СВ КНДР, или, по крайней мере, задержать наступление противника до прибытия подкреплений. Восточная часть ДМЗ прикрыта тремя корпусами (II-й, III-й и VIII-й) 1-й полевой армии, состоящими из 8 регулярных пехотных дивизий и 2-х бронетанковых бригад. За западную часть ДМЗ, включая подход к Сеулу (где местность более благоприятна для механизированных операций), отвечают 5 корпусов 3-й полевой армии (I-й, V-й, VI-й, VII-й и столичный), 8 регулярных пехотных дивизий, 6 механизированных дивизий и 3 бронетанковые бригады. Большинство механизированных дивизий находятся под командованием VII-го корпуса для формирования мобильного резерва к северу и востоку от Сеула, в ожидании, что в случае крупномасштабного конфликта СВ КНДР бу-

дут продвигаться к столице. В состав каждого корпуса также входят артиллерийская и инженерная бригады. Из 18 резервных дивизий, более половины будут развернуты под командованием двух полевых армий, или Командования обороны столицы, отвечающего за оборону Сеула. Остальные формирования резерва будут выполнять свои функции в тылу на юге полуострова под управлением 2-го оперативного командования (бывшая 2-я армия).

Бронетанковые подразделения регулярных войск эксплуатируют относительно современные корейские танки K1 и K1A1. Около 1500 из них находятся в СВ РК. СВ также внедряют более современные корейские танки K2 и 20-я механизированная дивизия получила 1-ю их партию, а 3-я бронетанковая бригада оснащена танками T-80U и БМП-3, приобретенными у России за долги в 1990-х годах. В резервных пехотных дивизиях еще используются варианты устаревшего американского танка M48, хотя, учитывая относительное отсутствие модернизации бронетанкового парка СВ КНДР, они могут быть качественно лучше своих противников. Механизированные подразделения по-прежнему оснащены в основном БТР K200 KIFV, преемником американского M113, но минимум 3 дивизии сейчас переоснащены более современными

БМП K21. Отражая важность артиллерии на полуострове, в т.ч. по огневой мощи и возможности ведения контрбатареинного огня, РК имеет до 5000 самоходных и буксируемых орудий и РСЗО. Большинство из них – старые американские системы, но в последние годы в строй вступило значительное количество ВВТ собственного производства, включая 155-мм самоходные гаубицы K9 Thunder и РСЗО Chunmoo, а 58 американских РСЗО M270/M270A1 служат в качестве ПУ для ОТР MGM-140A/B ATACMS.

Более специализированные командования, играющие большую роль в противодействии асимметричным возможностям КНДР, подчиняются непосредственно штабу СВ. С 2014 г ракетное командование СВ отвечает за семейства баллистических ракет Hyunmu II и крылатых ракет Hyunmu III, которые занимают центральное место в концепциях «Убийственная цепь» и KMPR. В 2016 г в ВС РК было 60 ПУ ракет «земля-земля», но неясно сколько среди них ПУ баллистических и сколько – крылатых ракет.

СВ имеют 96 ударных вертолетов, дополнив свои 60 предыдущих AH-1F/J Cobra 36-ю новыми AH-64E Apache, поставленными в 2016-2017 гг. Учитывая сложный рельеф местности, СВ имеют 175 многоцелевых вертолетов (130 Hughes 500D и 45 MD-500); 301 транспортный

вертолет, включая 31 тяжелый CH-47D Chinook; 152 средних (65 KUH-1 Surion и 87 UH-60P Black Hawk) и 112 легких вертолетов, включая до 100 Bell 205 (UH-1H Iroquois). Командование спецопераций (по образцу Командования спецопераций США) состоит из 6 воздушно-десантных бригад и 1 батальона, предназначенного для операций против террористов. А 13-я бригада в декабре 2017 г была преобразована в бригаду специального назначения. Она получит больше вооружения и новую спецтехнику, включая вертолеты MH-47, и будет отвечать за операции против руководства КНДР в случае войны.

ВМС включают штаб, командование военно-морскими операциями, штаб морской пехоты, командование обороны Северо-Западных островов (NWIDC) и вспомогательные подразделения. Морская пехота состоит из двух дивизий, бригады и полка спецопераций, предназначенных для десантных операций в военное время. Командование NWIDC было создано (вне морской пехоты) в июне 2011 г для патрулирования и защиты северо-западных островов в мирное время.

ВМС имеют до 200 кораблей (включая эсминцы KDD-III с системой Aegis и новые подлодки типа 214; десантные корабли; тральщики) и до 50 вертолетов (общего назначения, поисково-спаса-

тельных и противолодочных). Также имеются 16 противолодочных самолетов Р-3.

ВВС хорошо оснащены и обучены выполнению своих основных функций по защите воздушного пространства РК, противодействию любым воздушным угрозам со стороны КНДР и оказанию воздушной поддержки СВ РК. ВВС также играют центральную роль в реализации стратегии «Убийственная цепь» по борьбе с баллистическими ракетами КНДР на земле, обеспечивая разведку, наблюдение и обнаружение целей, а также используя боевые самолеты и ракеты «воздух-земля». Штаб ВВС руководит тремя командованиями (оперативным, тылового обеспечения, обучения и подготовки кадров). Оперативное командование включает ряд командований (воздушное боевое, воздушной мобильности и разведки, ракетное ПВО и управления ПВО). Воздушное боевое командование и командование воздушной мобильности и разведки были реорганизованы из предыдущего Северного и Южного боевых командований, соответственно, в 2015-2016 годах с целью создания организаций, в большей степени ориентированных на обеспечение потенциала ВВС, чем на конкретные географические районы.

Боевой состав ВВС включает самолеты F-15K, F-16 и F/A-50. Они, даже без учета ВВС США, развер-

нутых в РК, превосходят боевые самолеты ВВС КНДР (по большей части устаревшие – те имеют лишь 20 сравнительно «современных» МиГ-29). В марте 2017 г в США были развернуты первые самолеты F-35A из 40 заказанных РК, и ожидается, что они будут введены в эксплуатацию в начале 2020-х годов. После этого F-35 станет основным боевым самолётом ВВС РК для воздушных сражений будущего. ВВС силы эксплуатируют 3 эскадрильи F-15K и 10 эскадрилий F-16C/D. Они ещё продолжают сохранять 6 эскадрилий F-5 и небольшое число F-4 (выводятся из эксплуатации).

Возможности воздушного предупреждения и управления обеспечиваются 4-мя самолетами ДРЛО Boeing 737, а Hawker 800 используется для радиотехнической разведки. ВВС обеспечивают тактические воздушные перевозки, используя самолеты C-130H и C-130J Hercules, а также CN-235. Вертолеты HH-47D Chinook и HH-60P Black Hawk применяются для поисково-спасательных операций [1].

Ниже приведены данные о двух эпизодах противостояния КНДР и РК в предшествующие периоды [2, 3].

Первый эпизод относится к 1968 г, и назван «Рейд на Голубой дом».

Корейская война завершилась в 1953 г, но военные амбиции руководства КНДР сохранилась. И они

вылились в «Рейд на Голубой дом», когда северяне проникли в Сеул и пытались убить президента РК. В 60-е годы Южная Корея была жёстким авторитарным государством. Страну возглавлял Пак Чон Хи, который пришёл к власти в результате военного переворота и сразу создал спецслужбу для борьбы с внешними и внутренними врагами, названую «ЦРУ». При этом экономические реформы Пак Чон Хи были очень успешными, и он стал отцом корейского экономического чуда. Но курс на жёсткое противостояние Северу Пак Чон Хи не менял. Он оставался антикоммунистом и сторонником союза с США и Японией. По его инициативе крупный контингент из РК отправился воевать во Вьетнам на стороне США и южновьетнамского правительства. Ким Ир Сен увидел в происходящем и новые возможности. Реформы Пак Чон Хи были тогда не очень популярны в стране и в городах происходили волнения. И тогда Ким Ир Сен решил попробовать одним махом дестабилизировать Южную Корею и развернуть там партизанскую войну. Его серьёзно впечатлили успехи войск ДРВ и партизан во Вьетнаме, и он считал, что ему удастся повторить этот успех.

Но северяне выдавали желаемое за действительное – волнения на юге ещё не означали массового желания народа участвовать в ре-

волюции против режима Пак Чон Хи. Северяне активизировали разведку и подготовку к диверсиям. Агитаторы и подпольщики для юга были приготовлены заранее, но на чисто народное восстание Ким не рассчитывал. У него созрел дерзкий план. В составе ВС КНДР было несколько хорошо подготовленных подразделений спецназа, в т.ч. «Отряд 124». Предполагалось, что его бойцы в случае войны смогут совершать диверсии и организовывать партизанские отряды на юге. Бойцы отряда проходили насыщенную подготовку (маскировка, подрывное дело, скрытные марши, рукопашный бой, плавание, выживание и ориентировка). В начале 1968 г взвод 124-го отряда был выведен в отдельный лагерь, где бойцы начали отрабатывать штурмовые действия и бой в здании. Неделю группа изучала карту цели и вела боевую подготовку. В середине января взвод вызвали в Пхеньян, к Ким Ир Сену и сообщили задание – убить президента Южной Кореи. Кроме этого от спецназовцев ожидали, что они по возможности уничтожат посольство США, штаб ВС Южной Кореи, возьмут приступом тюрьму и освободят осуждённых за шпионаж. Бойцам объявили, что после гибели Пак Чон Хи Южная Корея восстанет против правительства и американцев, после чего два корейских государства воссоединятся.

Спецназовцы должны были убить президента в правительственной резиденции «Голубой дом». Перед этим северяне тренировались на аналогичном здании, изучали систему охраны, отрабатывали проникновение на объект и отступление. Вечером 17 января отряд приступил к выполнению задания. Для маскировки спецназовцы получили южнокорейскую форму. Они вооружались автоматами, пистолетами, кинжалами и гранатами. Для проникновения выбрали сектор по контролю частей США. Северяне проделали проход в минных полях, разрезали проволочное ограждение, и 31 боец проник в Южную Корею. Американцами ничего не заметили. Диверсанты пересекли по льду реку в демилитаризованной зоне (ДМЗ). 50 км до Сеула они шли двое суток. Во время марша спецназовцы наткнулись на 4-х лесорубов. Спецназовцы окружили их, и, вместо того, чтобы убить, прочитали дровосекам лекцию об идеях Чучхе, прелестях жизни на Севере, грядущей революции – и отпустили, получив заверения, что «угнетённые массы» не скажут о них никому. Как только спецназовцы ушли, лесорубы немедленно отправились в полицию. Полисмены отнесли к сведениям о диверсионной группе серьёзно. Однако задача спецназовцев не была известна, поэтому южане усилили патрули и охрану ключе-

вых объектов, а к Сеулу выдвинулись подкрепления.

Диверсанты вошли в Сеул мелкими группами, обойдя посты. Отряд снова собрался на окраине южнокорейской столицы. Поутру 21 января диверсанты решились выполнить свою главную задачу. «Голубой дом» был уже близко. Несколько постов северяне миновали под видом взвода южнокорейской армии, возвращающегося из патруля. Однако рядом с целью их остановил полицейский. Он начал задавать вопросы, а заметив, что собеседники нервничают и путаются, схватился за пистолет. Спецназовцы убили полицейского, затем, принялись бросать гранаты и кинулись на штурм «Голубого дома». Началась пальба. А мимо как раз проезжал школьный автобус, попавший под огонь. Солдаты южан со всех сторон бежали к месту схватки. Сражение шло на равных, пока южане не подогнали танки. После этого северяне решили пробиваться на родину. Они малыми группами рассеялись по Сеулу, пытаясь раздобыть гражданскую одежду и уйти из города. Зачистка шла девять дней. В суматохе большинство спецназовцев вырвалось из Сеула. Однако теперь вся южнокорейская армия искала их, как и американцы. В горах вспыхивали перестрелки. Во время этой облавы погибло много южан, трое американцев, однако прорваться на север

смог лишь один диверсант. Двое северян попали в плен, однако один из них спрятал гранату и подорвал себя во время допроса, а заодно тяжело ранил начальника полиции. Всего погибло 68 южан, из которых до 20 дети и учителя в школьном автобусе, остальные – солдаты и полицейские. Последний из пленных спецназовцев не сумел совершить самоубийство – его граната была неисправной. Он вообще не открывал огня. Спецназовец попал под амнистию и стал священником. А спецназовец, вернувшийся из рейда на север, был встречен как герой и дослужился до генерала.

В Южной Корее эта история произвела фурор. Всего взвод спецназовцев спокойно добрался до резиденции президента, причём его миссию сорвали лишь 5 случайных людей – лесорубы и бдительный полицейский. Пак Чон Хи решил подготовить симметричный ответ. В Южной Корее местное ЦРУ подготовило команду ликвидаторов, названную «Отряд 684». Южане собрали свой отряд из бандитов, которым пообещали амнистию, но эта затея провалилась. Семь человек погибли во время тренировки, а уцелевшие сбежали и были перехвачены в Сеуле. Опять произошла перестрелка. Выжило только четверо неудачливых диверсантов, остальных казнили. Что до Пак Чон Хи, то ему удалось пережить налёт спецназовцев КНДР, но в

1979 г его застрелил директор корейского ЦРУ, считавший, что президент представляет собой угрозу демократии [2].

Второй эпизод относится к периоду от 70-х годов до нашего времени, и назван «Тоннели вторжения на Юг».

КНДР не оставила попыток прорыть в горах тоннели, проходящие под границей с Южной Кореей и выходящие затем на поверхность в тылу обороны южан. Власти Южной Кореи получили косвенные доказательства подобной деятельности КНДР, основываясь на показаниях перебежчиков и сограждан, живущих в районе ДМЗ. Признаки подозрительной активности обнаружены в трех районах, недалеко от северных окраин Сеула, но южане не имеют современного оборудования, способного выявить подземные тоннели. Таковы выводы закрытого доклада МО.

В 1974-1978 годах и в 1990 г Южная Корея выявила 4 подземных тоннеля, которые северяне прокопали на Юг. Согласно замыслу Пхеньяна, через эти пути в случае войны должны были забрасываться в тыл Юга войска Севера. КНДР тогда отрицала свои враждебные намерения, утверждая, что тоннели являются угольными шахтами.

Только в 2013 г власти страны получили 14 заявлений от граждан, живущих в районе ДМЗ, о возможном строительстве тоннелей под

землей со стороны КНДР. Кроме того, перебежчики из КНДР подтверждают, что Пхеньян не оставил попыток создать «тоннели вторжения». Недалеко от северных окраин Сеула есть три района, где обнаружены подозрительные признаки. Сеул не был уверен, что речь идет о тоннелях, но в эти места стянули войска и технику.

Другой проблемой Сеула является отсутствие современного оборудования, которое могло бы эффективно выявлять тоннели. Оно было закуплено более 20 лет назад и уже устарело. А КНДР обладает опытом и технологиями создания сооружений и тоннелей в горах. В горах Севера существуют заводы, крупные ангары, в тоннелях укрыты многие воинские части.

Южнокорейские военные специалисты отмечают, что сообщения о продолжении работ КНДР по созданию тоннелей похожи на правду. «Север использует разные возможности и сценарии для потенциального вторжения на Юг. Создание тоннелей – это один из путей, которым КНДР могла бы получить преимущество в случае конфликта с нами», – сообщило МО РК [3].

К этим двум эпизодам нужно добавить, что для действий в тыловых районах Южной Кореи ВС КНДР имеют Командование сил спецназа (88 тыс. чел.), включающее 8 б-нов специальных сил Глав-

ного управления разведки, и боевые силы, в т.ч. 15 лёгких бригад СВ (9 пехотных и 6 снайперских), а также 17 б-нов разведки, 5 бригад, перебрасываемых по воздуху (3 воздушно-десантные и 2 снайперские), а также 1 воздушно-десантный б-н, и 2 снайперские амфибийные бригады. Всего это 22 бригады и 26 отд. б-нов.

Лёгкие бригады и б-ны разведки, входящие в корпуса СВ должны пройти в тыловые районы РК пешком по тоннелям (см. эпизод «Тоннели вторжения на Юг»), воздушно-десантные бригады – сброшены по воздуху лёгкими транспортными самолётами Ан-2/У-5 (200 ед., несут по 12 чел.) и вертолётами Ми-2 (139 ед., несут по 10 чел.), амфибийные бригады – доставлены подлодками (52 ед., в т.ч. 32 малых, 20 сверхмалых), и десантными катерами (257 ед., в т.ч. 96 больших, 25 средних и 136 на воздушной подушке). Все эти воздушные и морские средства несут по малому числу десантников, устарели и большинство их будет уничтожено при попытке осуществить высадку, но их много и какая-то часть прорвётся. А о спецназе КНДР можно судить по эпизоду «Рейд на Голубой дом» и о его фанатизме – по эпизоду в 1998 г, когда подлодка КНДР запуталась в рыболовных сетях, находясь в водах РК, и весь её экипаж совершил самоубийство.

Для защиты тыловых районов СВ РК имеют 2-е Оперативное командование (7 дивизий ТО и 2 бригады командос), Командование обороны столицы (2 дивизии ТО, бригаду ПВО, 2 группы (военной полиции, охраны) и 6-н командос), Столичный корпус (2 дивизии (пехотная и ТО), артиллерийскую бригаду, группу охраны, полк командос и зенитный д-н). Также Командование сухопутных операций включает 2 дивизии ТО, бронетанковую бригаду и группу артиллерии. Всего имеется 12 дивизий территориальной обороны. Такая дивизия может включать до пяти пехотных полков, артиллерийский д-н и роту разведки. Большая часть дивизии скадрирована, танков и БТР нет, вооружение – самое старое, а подготовка личного состава значительно хуже, чем у спецназа КНДР. Поэтому основное противодействие ему смогут оказать лишь формирования командос и регулярные соединения РК.

В декабре 2017 г и январе 2018 г эксперты общества InformNapalm выпустили два исследования о ситуации на Корейском полуострове [4, 5]. Они приведены ниже в сокращении.

Первое исследование посвящено сходству операций Москвы по разделу Кореи в XX-ом веке и Украины XXI-ом веке, а также организации там «гражданских» и других войн. Корея и Украина в

разные периоды истории стали жертвами гибридной агрессии Москвы. То, что мы видим на территории КНДР, это возможное будущее тех, кто осознанно или неосознанно стал заложниками в ДНР/ЛНР. Архитектором марионеточных республик, первая из которых скорее похожа на концлагерь тоталитарного режима, регулярно выступает Кремль. Вопрос лишь в том, сделает ли мировое сообщество выводы из исторических прецедентов, или же снова будет совершать одни и те же ошибки..

Украина, 2014 г, 12 апреля, Донбасс. Неизвестные вооруженные люди в балаклавах и военной форме захватывают здания госорганов в Славянске, Краматорске и Дружковке. В течение недели то же происходит в Горловке, Енакиеве, Макеевке, Мариуполе, Новоазовске и других городах Донбасса. На центральных площадях звучат лозунги: «За Донецкую (Луганскую) республику! За Россию!» Вместо мэров и чиновников городами начинают управлять полковые командиры. Хорошо вооруженные и организованные отряды вступают в противостояние с украинскими военными, прибывающими в регион для урегулирования ситуации. Боевики именуют себя «повстанцами», агитируют за отделение от Украины и называют происходящее гражданской войной.

По странному совпадению большинство полевых командиров «народного ополчения» окажутся гражданами России: Игорь Гиркин (Стрелков), Игорь Безлер (Бес), Арсений Павлов (Моторола). Пришельцы в масках выделяются русским акцентом и говорят слова, неизвестные местным жителям. Несмотря на это, самоназвание «повстанцы» закрепляется за российскими боевиками в СМИ.

Корея, 1945, 14 октября, Пхеньян. Прошло 2 месяца после того, как Япония приняла условия Потсдамской декларации и отказалась от Кореи, которую разделили по 38-й параллели на советскую и американскую зоны сроком на 5 лет. На стадионе Пхеньяна проходит многотысячный митинг в честь Советской армии. Командующий 25-й армией генерал-полковник Чистяков представляет присутствующим 33-летнего капитана Советской армии. Чистяков называет его «национальным героем» Кореи и «знаменитым партизанским вождем». Капитан произносит речь, восхваляющую Советскую армию. И он сам, и текст речи оставляют у зрителей неоднозначное впечатление: мало кто слышал об этом «национальном герое», и он использовал в своей речи странные слова. Секрет этих странностей был простым – текст написан в политотделе 25-й армии СССР на русском языке, а перевел его на ко-

рейский советский офицер, кореец. Толпа на стадионе еще не знает, что этот капитан с прозвищем «Ким Ир Сен» скоро превратится в легендарного вождя Северной Кореи.

Общие черты гибридной агрессии против Украины и Кореи. На первый взгляд, между этими двумя историями мало общего. Их разделяет не только 69 лет и 6600 км, но и исторические предпосылки, способствовавшие созданию этих изолированных зон. Однако в истории Северной Кореи можно найти ответы на важные для нас вопросы: кто и как управляет неподконтрольным Украине Донбассом? Что станет с этими территориями в будущем, если заморозить конфликт и оставить все как есть?

Ким Ир Сен попал на стадион в Пхеньяне не случайно. Ким, хоть и был корейцем, с 8 лет жил в Китае и партизанил против японцев на стороне китайцев в основном в Китае, то есть к Корее имел мало отношения. С ноября 1940 по сентябрь 1945 г. Ким Сон Чжу (настоящее имя Ким Ир Сена) находился в СССР, куда он перебрался с почти разбитым отрядом антияпонских партизан-коммунистов из Маньчжурии. После пребывания в фильтрационном лагере СССР и проверки личности Ким Сон Чжу проходит курс обучения в Хабаровском пехотном училище. В 1942 г. Кима уже в звании капитана направляют в созданную 88-ю отд.

стрелковую бригаду (до 1700 чел.), в которой служат в основном китайцы. Капитану Киму поручено командовать корейским б-ном бригады. В составе 88-й бригады Ким просидел в СССР до сентября 1945 г: б-н не участвовал в боях за Маньчжурию и Корею. За эти годы у Ким Ир Сена родились 2 сына, названные Юра (будущий Ким Чен Ир) и Шура (умрет ребенком).

После капитуляции Японии во II-й мировой войне северной частью Кореи управляли советские генералы: Чистяков, Лебедев, Романенко и Штыков. Ведущую роль в формировании местных партийных ячеек играли сотрудники советской разведки и армейского политуправления.

Псевдовыборы и псевдореферендумы. Компартия не пользовалась популярностью на севере Кореи – наоборот, здесь было сильно движение националистов. Но это не помешало советской власти привести коммунистов к управлению. За счет манипуляций сначала был создан Единый демократический национальный фронт, объединивший все партии, а в конце 1946 г (после тайной встречи Ким Ир Сена со Сталиным) проведены сфальсифицированные выборы по советскому сценарию. Фальсификация заключалась в том, что на выборах по каждому округу выдвигался только один кандидат – от Единого демократического на-

ционального фронта. Можно было голосовать или за него, или против него – без альтернативных кандидатов, при этом голоса «за» избиратели должны были опускать в белую урну, а «против» – в черную. Явка была фантастической: 99,6% избирателей и 97% проголосовали за предложенных кандидатов. Так был сформирован первый Народный комитет Северной Кореи.

Эти выборы очень напоминают не только выборы в самом СССР и странах, которые попали под его оккупацию, но и совсем недавний референдум 2014 г в оккупированном Россией Крыму. Там применялись те же подходы: ограничение выбора граждан, грубые нарушения во время голосования и фиктивные результаты. РФ рапортовала о нереальной явке в 83,1% и выдала нереальный результат волеизъявления: якобы 96,77% проголосовали за «воссоединение» Крыма с Россией. По независимым оценкам реальная явка составила лишь 32,4%.

Послушные марионетки Москвы. Но вернемся к Северной Корее и советской марионетке Ким Ир Сену. Еще в начале 1946 г он по указанию российского генералитета возглавил Временный народный комитет Северной Кореи, который играл роль правительства. С того момента Ким фактически становится единоличным главой Северной Кореи. Но Ким выполнял все

приказы, которые поступали ему от командования армии и из Москвы.

В 1947 г было принято решение, что судьбой Кореи будет заниматься ООН. Несмотря на то, что Северную и Южную Корею планировалось объединить под единым правительством, в Северной Корее была разработана своя конституция, которая должна была стать основным законом для обеих частей Кореи, а под видом полицейских патрулей под руководством корейцев, которые приехали из СССР, были сформированы своя армия и даже флот. В 1948 г, ожидаемо не найдя со стороны Сеула поддержки в своем стремлении воссоединить Корею на условиях СССР, Северная Корея провозгласила создание КНДР.

Марионетка Ким становится председателем правительства созданной КНДР, и вместе с представителями южнокорейского прокоммунистического подполья активно продвигает в высших эшелонах идею захватить военной силой юг. В 1950 г после переговоров Кима с советским руководством, в т.ч. лично со Сталиным, военная операция против Сеула получит разрешение. Кремль ожидал, что это будет короткая и победоносная война: предполагалось, что идею объединения активно поддержит население Южной Кореи, а американцы не вмешаются в конфликт.

25 июня 1950 г 135-тысячная Корейская Народная Армия (КНА) со 150 танками Т-34 вступила в Южную Корею. При этом КНДР заявила, что это Южная Корея первой напала на КНДР. Был быстро захвачен Сеул, но ООН оперативно отправила в зону боевых действий миротворческий контингент (в основном, из ВС США). Уже в октябре стало ясно, что войска ООН раздавят Ким Ир Сена, и капитуляция была лишь вопросом времени. Однако по сговору с Кремлем в войну вступает коммунистический Китай, который выдвигает многочисленные сухопутные войска. СССР оказывает поддержку с воздуха. Армии с обеих сторон несут тяжелые потери, и война заходит в тупик.

В 1953 г стороны подписывают договор о прекращении огня и создают демилитаризованную зону в районе 38-й параллели. Конфликт замораживается, мир забывает о КНДР, и она быстро превращается в военизированный концлагерь, который поддерживают СССР и Китай. Лишь в 1991 г, когда СССР распадается, обе Кореи подписывают Соглашение о примирении, ненападении, сотрудничестве и обменах. Но в 2013 г КНДР аннулирует все эти соглашения, включая договоренности, достигнутые еще в 1953 г. Международное сообщество делает вид, что проблемы КНДР не существует, и только в 2016 г, после

новых испытаний ядерного оружия и баллистических ракет, мир, наконец, осознает, чем может закончиться долгая история с гибридным миром в Корее.

Можно сказать: а при чём здесь война в Украине? Те, кто изучал вооруженный конфликт на Донбассе и захват Крыма, найдут много общего с событиями в Северной Корее в середине прошлого века.

Украинская аналогия. В 2014 г Москва так же забрасывала в Украину военных и наемников, причем не только россиян, но и местных жителей, которые прошли подготовку в специальных военных лагерях в России. Аналогичным образом Кремль заранее подготовил кандидатов из местных жителей, которые должны были занять должности сразу после захвата органов власти. Эти местные коллаборанты поддерживали связь с кураторами из России и сами ездили в Москву для переговоров и получения инструкций – так же, как это делал Ким Ир Сен и другие корейские креатуры Кремля. Как и в Северной Корее, Москва принимала решение о провозглашении «независимых республик» – «Донецкой» и «Луганской». Точно так же руководители обеих «республик» были и остаются марионетками Кремля. Схожи даже ошибки Москвы. Так же как и в Корее, Кремль рассчитывал на то, что подготовленные им «восстания» поддержат украинцы,

и Россия получит полный контроль над всей страной. Когда в конце весны 2014 г стало ясно, что большинство украинцев и не думает поддерживать планы Кремля, а «войска» искусственно созданных республик летом 2014 г стали отступать и терять свои позиции, Москва, как и в 1950-х годах, решила вмешаться открыто: войска РФ вели массированные обстрелы территории Украины с территории России и забросила на Донбасс не только бронетехнику и артиллерию, но и системы ПВО,.

Оружие, войска, деньги – все это обильно поставлялось и поставляется из Москвы и в КНДР, и в другие марионеточные республики – ПМР, ДНР, ЛНР, а также в оккупированные Абхазию, Южную Осетию, Крым и другие регионы. Количество вооружения, которое забросила Россия на оккупированный восток Украины, беспрецедентно: 600 танков, 1257 ББМ, 295 ед. артиллерии, 479 средств ПВО, 368 противотанковых средств, а также стрелковое оружие, мины и боеприпасы. Это без учета оружия, завезенного в Крым после его оккупации в 2014 г. На оккупированных территориях Донбасса сформированы СВ в 40 тыс. человек – военнослужащих ВС РФ и наемников. И эта армия ежедневно убивает людей. Ограничится ли она территорией, которую уже успела захватить? Вряд ли.

Трагические последствия. Сходство между КНДР и Донбассом этим не исчерпывается. Самым тяжелым последствием создания Россией тоталитарного государства на Корейском п-ве стало беспрецедентное нарушение прав и свобод человека в КНДР. Репрессии, пытки, казни, наказания за малейшую провинность, исправительные лагеря и почти полная изоляция от мира – все это стало реальностью КНДР. И создателем этой извращенной системы выступил СССР. Теперь ситуация повторяется. На оккупированных территориях Донбасса царит произвол и беззаконие. Людей хватают на улице или дома, и увозят в неизвестном направлении. В подвалах «МГБ» проходят пытки. Людей казнят и убивают без суда, чтобы присвоить их имущество. Городами фактически правят военные коменданты и главы вооруженных отрядов, которые делают все, что захотят. Изнасилования и избиения стали обыденностью. И это может привести к тому же, что произошло в Северной Корее. Изолированные и обманутые постоянной пропагандой люди, которые вырастают в атмосфере жестокости, где жизнь не имеет ценности, смотрят на мир по-другому. Их сознание деформируется, и весь мир становится заклятым врагом. Они способны убивать и легко идут на преступления ради одобрения со стороны

диктатора. Детям слепого вождизма ничего не стоит пустить в ход биологическое, химическое и ядерное оружие. Их жаль – этих изувеченных людей, которых сделала калеками жестокость и пропаганда, но и они способны уничтожить весь мир, когда выпадет шанс.

Вывод. Мир вновь оказался на грани большой войны. И именно сейчас пришло время признаться себе: если локальные проблемы не решать вовремя, они превращаются в глобальные. И, как показывает пример Северной Кореи, мир – это не всегда благо, по крайней мере, не со всеми и не при любых обстоятельствах. Гибридный мир с диктаторскими режимами рано или поздно превращается в войну, которая может в любой момент перерасти даже в термоядерную [4].

Второе исследование посвящено угрозе, которую КНДР, обладающая ракетным и ядерным оружием, представляет для Южной Кореи и всего мира, а также мерам, необходимым для ликвидации этой угрозы.

Делегации Южной и Северной Кореи 9 января 2018 г провели переговоры, на которых не только согласовали участие команды КНДР в зимней Олимпиаде-2018, но и предварительно договорились о возобновлении переговоров между странами в военной сфере, а также о восстановлении «горячей» линии связи.

Эти меры направлены на то, чтобы снизить напряжённость в отношениях между Пхеньяном и Сеулом, которые ухудшились в последние годы на фоне резкого роста испытаний ракетного и ядерного оружия в КНДР. Главный переговорщик от КНДР уверял делегацию РК, что угрозы Пхеньяна не касаются РК: «Все наше оружие, включая атомные бомбы, водородные бомбы и баллистические ракеты, нацелено только на США, а не на наших братьев или на Китай и Россию. При этом он подчеркнул, что, хотя ракетно-ядерная программа КНДР не является проблемой в отношениях Северной и Южной Кореи, этот вопрос на переговорах лучше не поднимать, чтобы не ставить под угрозу их положительные результаты. Однако именно ракетно-ядерная программа КНДР беспокоит Южную Корею и мир. Обвинения и угрозы, которыми обменялись Дональд Трамп и Ким Чен Ын в конце 2017 г, только укрепили опасения мирового сообщества и поставили всех перед вопросом – будет ли ядерная война?

Для понимания того, какую угрозу может представлять КНДР для мира, надо осознавать следующее.

1. Война между Южной Кореей (при поддержке командования ООН) и КНДР (при поддержке Китая и СССР) никогда не прекраща-

лась. В 1953 г сторонами конфликта было заключено соглашение о перемирии. Его подписали представитель сил ООН, представитель ВС КНДР и «добровольцев» КНР, но не представитель Южной Кореи. То есть формально война продолжается.

2. В 2003 г КНДР вышла из Договора о нераспространении ядерного оружия и с 2006 г активно проводит ядерные испытания (на 2018 г проведено уже 6).

3. КНДР не подписывала Договор о всеобъемлющем запрещении ядерных испытаний и Конвенцию о химическом оружии.

4. Северная Корея – чрезвычайно милитаризованная страна. Тоталитарный коммунистический режим ежегодно тратит до 24 % ВВП на оборону.

5. В 2013 г КНДР в одностороннем порядке аннулировала все соглашения о ненападении, включая договоренности, достигнутые в 1953 г.

Даже эти факты уже вызывают опасения относительно будущего развития событий. Но рассмотрим расстановку сил подробнее.

КНДР выглядит слабой на фоне РК. ВВП последней превышает ВВП КНДР почти в 85 раз. Казалось бы, Южная Корея может легко разгромить КНДР, но это не так. КНДР прилагает максимум сил, чтобы укрепить свои войска. В ее регулярных ВС служит св. 1 млн.

чел., а резерв составляет 5,5 млн., хотя представители РК говорят о 1,3 млн. регулярных военных и 7,7 млн. резервистов. Кроме этого, у КНДР есть около 200 тыс. спецназовцев.

Ракетная программа КНДР. Особая опасность в том, что КНДР превосходит РК по числу ПУ и ракет: КНДР много лет активно разрабатывает и производит ракетное вооружение. Официально ракетная программа КНДР началась с закупки в Египте советских ракет 8К14 (Р-17) ОТРК 9К72 «Эльбрус». Затем ученые КНДР якобы подвергли эту ракету «обратному проектированию» и выпустили собственный аналог – «Хвасон-5» (её 1-й запуск был в 1984 г.) Далее была «Хвасон-6» с радиусом действия 500 км. Ракета якобы производства КНДР очень похожа на модификацию той же Р-17, которая в СССР называлась Р-17М (проект 9М77). После этого КНДР поразительно быстро начала продвигаться в ракетостроении. В 1990-х годах увеличивается радиус действия «Хвасон-6» и выпускают двухступенчатые ракеты «Хвасон-1» и «Хвасон-2» («Тэпходон» 1 и 2), БРСД «Нодон» («Хвасон-7») и ракеты «Хвасон-11». Для разработки «Хвасон-11» КНДР завезла из Сирии советскую ракету 9М79 ТРК 9К79 «Точка».

Особое внимание надо обратить на разработку жидкотоплив-

ной ракеты «Нодон». Её 1-й вариант был создан на базе 8К14, однако «Нодон-Б» («Мусудан») показала неожиданный технологический скачок. 1-е успешное испытание ракеты «Мусудан» («Хвасон-10») состоялись 21 июля 2016 г, и в её основе была другая ракета, опять советская (БРПЛ Р-27). За год до испытаний «Хвасон-10» КНДР запустила с подлодки ракету «Пуккусон-1», тоже с технологией Р-27. Каким образом технология разработки Р-27 (проект «Зыбь») из КБ им. Макеева попала в КНДР – неизвестно, но предполагают, что проект был негласно продан КНДР. Также попасть в КНДР могли другие проекты КБ им. Макеева: межконтинентальных БРПЛ (жидкотопливной Р-29 дальностью 7,8 тыс. км и твердотопливной Р-39 дальностью 8,25 тыс. км), плюс ракеты-носителя «Прибой» для вывода спутников на орбиту. Ещё КНДР могла получить уникальную технологию по запуску ракеты из плавучей трубы. Даже потенциальное наличие таких технологий в руках тоталитарного режима вызывает сильную обеспокоенность не только в Южной Корее и Японии, но и в США и во всем мире. Причём из КНДР эти технологии могут попасть в Иран, Сирию и т.д.

А в 2017 г КНДР испытала 3 новые ракеты («Хвасон-12», -14 и -15), а также запустила БРПЛ «Пуккусон-2». «Хвасон-14» и «Хвасон-15»

уже заявлены как МБР с дальностью до 10 и 15 тыс. км соответственно (хотя во время тестов они показали лишь до 1 тыс. км). Ракетные разработки стоят дорого, и небольшая изолированная страна с низким ВВП не может себе позволить разработку 15 ракет с нуля. КНДР должны помогать консультанты с большим опытом. КНДР после выхода в 2013 г из всех соглашений о ненападении резко увеличила количество ракетных испытаний. Если в 1984-2013 годах прошло всего 39 пусков ракет, то за 3 последних года КНДР провела 78 испытаний, и 61 из них были успешными.

Программа ядерного вооружения КНДР. Ракеты с ядерными боеголовками – качественно иных возможностей. И здесь КНДР также демонстрирует быстрый прогресс в развитии ядерного оружия – причем именно в последние годы, хотя она получила доступ к технологиям мирного атома еще в 50-х годах 20-го века. Тогда СССР и Китай отказали КНДР в просьбе помочь с разработкой ядерного оружия. Но СССР согласился помочь КНДР с программой мирной ядерной энергетики – в 1959 г СССР и КНДР заключили договоры о сотрудничестве в сфере мирного использования ядерной энергии и начале строительства научно-исследовательского центра в Йонбене. Первый ядерный реак-

тор там появился в 1965 г, и он был непригоден для производства плутония. Но в 1986 г Пхеньян получил из СССР реактор, на котором можно производить плутоний. Считают, что на этом реакторе КНДР получила все свои запасы плутония.

В 1992 г атомные объекты КНДР решила проверить МАГАТЭ, но КНДР заблокировала доступ на ряд из них. Разгорелся скандал, после чего КНДР начала угрожать выйти из Договора о нераспространении ядерного оружия (ДНЯО). Попытки договориться были безуспешны, и в 2003 г КНДР выходит из ДНЯО. После этого начались шестисторонние переговоры с участием КНДР, США, КНР, России, Южной Кореи и Японии. Однако КНДР не соглашалась на ликвидацию ядерных объектов, хотя и признала наличие в стране ядерного оружия. Тогда у КНДР уже были накоплены значительные запасы ядерного плутония, и Пхеньян получил у Пакистана технологии обогащения урана. Из-за этого, и исследований по разработке ядерного оружия КНДР была включена США в список стран-изгоев и попала под санкции. В конце 2005 г, после обострения отношений с США, КНДР прекратила переговоры и отказалась от предыдущих намерений заморозить свою ядерную программу в обмен на снятие санкций, экономическую помощь и гарантии безопасности. Первые ядерные ис-

пытания в КНДР состоялись 9 октября 2006 г. С тех пор КНДР провела еще 5 испытаний, подземных взрывов на полигоне Пунгэри, и дважды КНДР утверждала, что испытала водородную бомбу

Неизвестно, есть ли у КНДР ракета с ядерной боеголовкой. Многие специалисты считают, что пока нет. Для нанесения ракетно-ядерного удара нужно сначала создать боеголовку столь малую, чтобы ее можно было установить на ракету, а ракета должна не только пролетать большие расстояния, но и попадать в цель. Сегодня ракеты КНДР вряд ли удовлетворяют этим трем критериям. Однако программа активно развивается, и никто не может гарантировать, что в сжатые сроки Ким Чен Ын не получит желаемого. Пхеньян уже утверждает, что малая водородная боеголовка у КНДР есть. Военная разведка США и МО Японии подтвердили, что КНДР удалось разработать малую ядерную боеголовку для баллистических ракет.

По данным США, КНДР накопила 60 ед. ядерного оружия, а эксперты утверждают, что у КНДР достаточно высокообогащенного урана, чтобы производить по 7 ядерных бомб в год. Несмотря на давление, КНДР не показывает желания начинать переговоры о разоружении, поэтому риск ракетно-ядерного удара становится все реальнее.

Попытки остановить КНДР. Ракетно-ядерная программа КНДР, постоянные угрозы и агрессивная риторика, а также упорный отказ КНДР конструктивно договариваться стали проблемой не только для Восточной Азии, но и для США. Войска США составляли основу сил ООН во время Корейской войны 1950–1953 годов и США имеют 28-тысячный контингент в Южной Корее. Именно США инициировали экономические санкции против КНДР и наращивают давление на тоталитарный режим, который не хочет отказываться от ядерного оружия.

Пхеньяну не нравится, что его возможности получения прибыли, которую он мог бы направить на совершенствование ядерного и обычного оружия, все сужаются. Из-за этого он постоянно угрожает США. КНДР периодически угрожает и Южной Корее, и даже Японии.

Если КНДР не готова к деэскалации, не демонстрирует желания вести переговоры, наращивает свой арсенал, развивает военную инфраструктуру и постоянно угрожает, то как ее остановить и возможно ли это вообще? Политика сдерживания и денуклеаризации КНДР в последние годы сводилась к двум методам – дипломатическим и экономическим. Военное воздействие не рассматривалось, так как считалось, что оно несет

слишком высокие риски. Но сейчас наступил момент, когда необходимо анализировать все методы воздействия и особое внимание уделить военным.

Экономические методы. После первого же ядерного испытания в 2006 г проблема ядерной программы КНДР была вынесена на обсуждение в Совбезе ООН. Он принял уже 8 резолюций, в которых закрепляются санкции против КНДР. Сначала эти санкции запрещали странам экспортировать в КНДР лишь определенные товары военного назначения и предметы роскоши. Но сейчас КНДР отрезана от мирового финансового рынка; действует эмбарго на ввоз вооружения и технологий для ВПК; КНДР не имеет права продавать за рубеж золото, ванадий, титан, редкоземельные элементы, уголь, железо, медь, никель, цинк, серебро, свинец, морепродукты и текстиль; запрещён ввоз в КНДР сжиженного и конденсированного природного газа; существенно ограничен ввоз в КНДР нефти и бензина; гражданам КНДР не выдают визы для работы за рубежом; запрещено создание совместных предприятий; все корабли, идущие из портов КНДР или в ее порты, подлежат обязательному досмотру.

Также отдельные санкции были введены со стороны Южной Кореи, США, Японии, Китая, Австралии и ЕС. Однако, несмотря увеличение

экономического давления со стороны мирового сообщества, некоторые страны саботируют этот процесс. Так российские танкеры были уличены в том, что они в обход санкций везли топливо в КНДР, перегружая его на суда КНДР в открытом море. Правительство РФ официально отрекается от обвинений в нарушении санкций. Экономические санкции могут быть эффективными только при условии их строгого соблюдения всеми странами.

Дипломатические усилия предпринимались в ходе шестисторонних переговоров 2005–2009 годов, хотя результата они не принесли. КНДР отказалась от продолжения диалога и всех предварительных договоренностей, поэтому вряд ли этот формат можно будет реанимировать и достичь результата.

Методы военного воздействия на КНДР могут быть различными, но Исследовательская служба Конгресса выделила 7 основных вариантов действий.

1. Поддержка военного статуса-кво будет означать, что Южная Корея с США и союзниками просто продолжат, или усилят дипломатическое и экономическое давление на режим КНДР. Недостатки этого варианта – риск несоблюдения санкций определенными странами и возможность изменения безъядерного статуса Южной Кореи и Японии на ядерный: из-за постоян-

ной угрозы удара со стороны КНДР страны могут запустить собственные ядерные программы. В свою очередь, эти программы в Южной Корее и Японии могут привести к новой гонке вооружений как минимум в Восточной Азии, а потенциально и во всем мире.

2. Углубленное сдерживание означает наращивание сил сдерживания в регионе. Этого можно достичь за счет усиления боеспособности ВС Южной Кореи, и за счет увеличения военного присутствия США. Среди вариантов также переброска систем ПВО, или других вооружений, увеличение военного контингента и развертывание тактического ядерного оружия США в РК. Недостаток этого подхода в том, что Пхеньян может воспринять такие действия как подготовку к войне против КНДР. Также эти шаги могут вызвать недовольство Китая, при этом не обязательно, что они смогут удержать КНДР от эскалации.

3. Блокировка возможностей для получения КНДР ракет заключается в том, чтобы на время забыть о денуклеаризации КНДР и сконцентрировать усилия на недопущении развития или блокировании ее ракетной программы. Без ракет невозможно доставить ядерное оружие, к тому же доставка требует соблюдения требований к дальности, точности и надежности. Можно сконцентрироваться на

том, чтобы не давать Пхеньяну возможности улучшить свои технологии ракетостроения, или сбивать все ракеты средней и большой дальности, летящие из КНДР. Если КНДР не сможет тестировать ракеты, она не сможет их совершенствовать и довести до готовности. Недостатки такого подхода: системы перехвата могут дать сбой, а КНДР может расценить такой перехват как акт агрессии и начать войну.

4. Уничтожение ракетных объектов и стартовых площадок заключается в разрушении пусковых установок, площадок пуска, шахт и всей инфраструктуры ракетной программы КНДР с помощью избирательных ударов авиации и ракет. Также возможно привлечение сил спецопераций РК и США. Недостаток такого подхода — высокий риск эскалации конфликта со стороны КНДР. К тому же есть вероятность, что будут уничтожены не все объекты, потому что часть из них еще не разведана, а кроме того, у КНДР есть ракеты, запускаемые с подлодки.

5. Уничтожение ядерных объектов КНДР предусматривает уничтожение всех объектов, обеспечивающих её ядерную программу. В т.ч. атомные реакторы, урановые рудники, мощности для обогащения урана и экстракции плутония, научно-исследовательские ядерные центры, тестовые площадки, ядер-

ные боеголовки, системы доставки ядерного оружия и т. п. Так же предполагается нанесение авиаударов, применение ракет и, возможно, привлечение сил спецопераций для захвата и обезвреживания ядерных мощностей. Препятствием к осуществлению этого плана является то, что КНДР оборудовала большинство своих ядерных объектов под землей, в труднодоступных укрепленных помещениях. Также КНДР держит местонахождение этих объектов в тайне, и, хотя большинство из них разведаны, есть риск, что некоторые ядерные объекты не будут охвачены операцией, и КНДР сразу использует их для ответного удара. 4-й и 5-й варианты могут повлечь тяжёлые потери военных и гражданского населения.

6. Изменение режима в КНДР означает развертывание полномасштабной войны против КНДР, поскольку предполагает уничтожение не только объектов ракетно-ядерного назначения, но и КП, складов химического и биологического оружия, военных частей, артиллерии, аэродромов, портов, систем связи, военно-политических лидеров и т. д. В этих условиях конфликт обречен на быструю эскалацию и угрожает перекинуться с Корейского п-ва на весь регион. Этот вариант позволит навсегда устранить угрозу ядерной войны со стороны КНДР, но есть риск вы-

соких потерь из-за её военного ответа. К тому же такая война может растянуться на годы и потребовать длительного присутствия в регионе военного контингента для стабилизации ситуации.

7. Вывод войск США. Некоторые эксперты считают, что агрессивное поведение КНДР вызвано присутствием в Южной Корее и Японии американского контингента, и предлагают вывести войска в обмен на денуклеаризацию КНДР. Но нет гарантии, что КНДР откажется от своей ядерной программы, даже если согласится на эти условия, а кроме того, вывод войск США может вновь вызвать у Пхеньяна желание завоевать Южную Корею.

Этот список неполный, но он позволяет примерно понять, перед каким выбором стоит мировое сообщество ради решения проблемы КНДР.

Главный вопрос – на самом ли деле Ким Чен Ын стремится к войне, или использует запугивание, чтобы стать вровень с ядерными государствами и выторговать выгодные условия для КНДР? Ведь ряд экспертов расценивают поведение Пхеньяна, как хорошо инсценированный блеф. Обоснования этого просты: ни одна из ракет Пхеньяна пока не преодолела во время испытаний более 3700 км; достоверных доказательств существования у КНДР миниатюрной

ядерной боеголовки или водородной бомбы нет; даже ракеты средней дальности не могут показать приемлемой точности; Ким начал активно развивать ядерную программу, только когда почувствовал угрозу для своего режима, поэтому сейчас он просто пытается получить неприкосновенность; Ким не является нестабильной и непредсказуемой личностью, его заявления рассчитаны преимущественно на внутреннее потребление, а на самом деле он никого не собирается бомбить. Но история учит тому, что самоуспокоение может плохо кончиться. Необходимо готовиться к худшему сценарию, чтобы дать отпор реальной атаке. Поэтому, если неизвестно, имеет ли КНДР водородные бомбы, но такая информация продолжает поступать, лучше считать, что они у нее есть и находятся в боевой готовности. Приоритетом всегда должно выступать самосохранение.

Возможные союзы в случае войны смогут существенно повлиять на баланс сил.

Южная Корея. Любая агрессия со стороны КНДР будет направлена в первую очередь против Южной Кореи. Заявления КНДР о том, что все ее оружие нацелено исключительно на США – ложь. В случае военного конфликта ракеты в первую очередь полетят на Сеул, который об этом хорошо знает и воспринимает угрозу полномас-

штабной войны более чем серьезно. Также Сеул лучше всех знает о трудностях, с которыми придется столкнуться в случае войны с КНДР. Династия Кимов правит КНДР с момента ее основания в 1948 г. В КНДР царит культ личности, и власть Ким Чен Ына практически не ограничена. А идеологию чучхе можно сравнить с религиозной. Возможно, что в случае войны КНДР поставит заградотряды и начнет заваливать противника трупами. Также вероятно использование камикадзе. Во время войны КНДР вряд ли будет придерживаться Гаагских или Женевской конвенций. Очень вероятно применение ею химического или биологического оружия, запасы которого Южная Корея оценивает в 2-5 тыс. т. Учитывая все эти факторы, Сеул проводит учения и активно готовится к войне, но саму войну воспринимает как крайний метод, возможный только в том случае, когда исчерпаны другие варианты.

США очень не нравится, что КНДР вышла из Договора о нераспространении ядерного оружия и из МАГАТЭ. Вашингтон считает, что это подрывает мировой порядок и может запустить новую гонку вооружений. Также КНДР может дестабилизировать ситуацию во всей Восточной Азии: война приведет к потере баланса сил, может существенно подорвать три из сильнейших экономик мира (Юж-

ной Кореи, Японии, Китая) и вызовет волну беженцев. Наконец, КНДР постоянно угрожает запустить ядерные ракеты в сторону США, а этого США допустить не могут. Сейчас Вашингтон рассматривает ряд вариантов давления на КНДР: только за счет санкций и дипломатии; ждать, когда КНДР попытается напасть, и нанести ответный удар, либо осуществить превентивный удар.

Превентивный удар пока выглядит очень рискованным, т.к. на защиту КНДР теоретически могут встать Китай и Россия. Хотя Россия волнует США не так сильно, как Китай, который в 1961 г. подписал с КНДР соглашение о сотрудничестве, кооперации и дружбе. Согласно ему обе страны должны противодействовать любой стране или коалиции стран, которые могут атаковать одну из сторон договора. Соглашение автоматически пролонгируется, и будет действовать как минимум до 2021 г. Поэтому перед проведением военной операции по обезвреживанию ядерной инфраструктуры КНДР США хотят получить от Пекина подтверждение, что Китай не будет вмешиваться. Из-за этого соглашения и позиции Южной Кореи, которая воспринимает военную кампанию в качестве крайней меры, превентивный удар США менее вероятен, чем ответный удар, хотя не полностью исключен. США посто-

янно тренируют свои ВС под операции захвата ядерных объектов КНДР и моделируют другие ситуации, которые могут возникнуть во время войны с КНДР. Часть этих учений проводится совместно с ВС РК, однако большое внимание также уделяется сугубо американским авиационным учениям, во время которых пилоты должны сбрасывать условные бомбы на цели в КНДР с малозаметных самолетов.

Китай считает себя полноправным хозяином в континентальной Восточной Азии, и что ничто в регионе не может происходить без его согласия, и все должны играть по его правилам. Китай долго поддерживал КНДР. Обе страны – социалистические. «Добровольцы» НОАК принимали активное участие в Корейской войне 1950–1953 гг. Если бы не Китай, КНДР уже не было бы. Во время голода 1996–1998 гг. Китай бесплатно присылал в КНДР продукты питания. 90 % экспорта КНДР шло в Китай. Половина помощи, которую Китай предоставляет иностранным государствам, идет в КНДР.

Но сейчас для Китая все выглядит так, будто Ким Чен Ын забыл, кому КНДР обязана своим существованием, и решил, что может делать, что ему угодно. Это не нравится Китаю. Ему не нужно государство, которое пытается диктовать свои правила в Восточной Азии без консультаций с Пекином.

Раньше существование КНДР было выгодным для КНР, поскольку КНДР была для Пекина страной-сателлитом и служила дополнительным буфером между Китаем и войсками США в Южной Корее. Однако самостоятельность Пхеньяна в последние годы приводит ко все большему ухудшению отношений между странами. Председатель КНР Си Цзиньпин очень плохого мнения о Ким Чен Ыне и еще ни разу с ним не встретился. Китайские чиновники тоже почти не посещают Пхеньян. Пекин понимает, что режим в КНДР не способствует стабильности, а культ личности превращают «кумира нации» в психопата-параноика. А если у этого параноика есть ядерное оружие, он может им воспользоваться. Китай это не устраивает и ему не выгодно, чтобы КНДР начала бомбить 2-го по объемам торговли партнера КНР – США. Китаю какое-то время было выгодно иметь под боком КНДР, чтобы та немножко пугала США, Японию и Южную Корею, но ровно до тех пор, пока КНДР была послушна. А теперь, когда она выказала непослушание, Пекин это не устраивает. Пхеньян тоже не хочет идти на контакт с Пекином. Так, в ноябре Китай отправил в Пхеньян посланника Сун Тао, чтобы переговорил с Ким Чен Ыном, но тот с Суном не встретился, чем вызвал возмущение в КНР. Китайцы назвали это

унижением, а Китай унижений не прощает – дождется момента и отомстит. Теперь в КНР уже заговорили о неизбежной войне. КНДР называют бомбой замедленного действия и готовятся к боевым столкновениям. Пекин планирует подготовить до 5 лагерей для беженцев в приграничных районах. Войска КНР, так же как РК и США, проводят учения, где отрабатывают разные сценарии развития событий. Вероятность, что Китай в критический момент передумает и примет сторону КНДР, есть, но, учитывая все обстоятельства, она мизерная. Ядерный хаос в Азии Китаю не нужен, и Китай понимает, что в будущем от Кима лучше избавиться.

Япония также готовится к войне. Страна даже намерена внести изменения в свою пацифистскую конституцию, которая не позволяет Японии иметь полноценные ВС (после II-й мировой войны в Японии есть только силы самообороны, которые могут защищать территорию, но не имеют права на агрессию). В ближайшее время правительство Японии планирует усилить оборону страны и приобрести в США системы ПРО. В Японии уделяют много внимания гражданской обороне населения – проводятся учебные тревоги, отрабатывается экстренная эвакуация и т.п. Позиция Японии относительно войны с КНДР понятна: страна

будет поддерживать США, хотя и может пострадать во время конфликта.

Россия – единственная страна, которой выгодна эскалация в Восточной Азии.

1. Москве нужен кто-то, кто будет играть роль главного пугала, чтобы отвлекать внимание от военных авантюр и преступлений самой России. Сейчас КНДР полностью подходит на такую роль.

2. Россия хочет получить очаг нестабильности в Восточной Азии, чтобы в будущем влиять на политику в этом регионе.

3. Москве нужна страна-изгой, которая могла бы поставлять ракетное оружие Сирии, Ирану, террористическим организациям вроде «Хизбаллы» и т.п. Формально Кремль ни при чём – все можно свалить на неадекват Кима. А если дело зайдет слишком далеко, Кимом можно пожертвовать.

4. России выгодно любое ослабление самых сильных держав – в первую очередь США и Китая. Она хочет быть в их числе, но уже давно не годится на эту роль даже финансово, не говоря уже об архаичных подходах Кремля к международной политике, в которой Москва ищет не партнерства и сотрудничества, а конфликтов и доминирования.

5. Если сильнейшие державы пойдут на переговоры с КНДР, Москва сразу же предложит свои услуги по урегулированию конфликта.

Международные переговоры могут длиться годами, и это для России шанс вернуться в большую политику. Попытка с «помощью в борьбе с ИГ» не оказалась убедительной для США и ЕС, а разрешение конфликта с КНДР открывает для России новые возможности. Москва рассчитывает получить за свою «миротворческую» деятельность определенные бонусы, например, мировое сообщество может на время закрыть глаза на преступления самой России в других странах или снять с нее часть санкций.

Может показаться, что п. 3 и 5 противоречат, но Москва будет выбирать сценарий в зависимости от обстоятельств. Если Кима прижмут, Кремль выберет п. 5, а если процесс притормозят и позволят Пхеньяну продолжить производство оружия, то в ход пойдет п. 3. Суть в том, чтобы получить хоть какие-то дивиденды.

Западные эксперты говорят, что Путин – непредсказуемый политик, что его шаги очень трудно спрогнозировать. На самом деле это не так. Путин никогда не придумывает ничего нового – он придерживается классических методичек КГБ.

Основные принципы просты. Ресурсы России ограничены – их не хватает для открытого противостояния с великими державами. Но этих ресурсов достаточно для создания небольших очагов неста-

бильности за счет финансирования разных местных групп. Этими группами могут быть террористические и религиозные организации, политические партии, организованные преступные группировки – главное, чтобы они были радикальными, не боялись брать грязные деньги, были склонны к риску и силовым методам. С этими группами устанавливают контакт кураторы, их членов приглашают в Россию. Там их готовят, разрабатывают сценарии, а затем отправляют в их страны. Если план срабатывает, начинается силовое противостояние, создается очаг хаоса. Соседи этой очага и страны, которые вмешались в конфликт, ослабляются, а Россия через эти группы получает дополнительные рычаги влияния. Если план не срабатывает, то Россия делает вид, что она ни при чём, в крайнем случае – бряцает оружием и напоминает, что она ядерная держава. Через некоторое время об инциденте забывают, и Москва начинает все заново в другом месте. Это стандартный, испытанный сценарий, который много раз применялся СССР. Путин использует знакомые методики.

Что касается позиции России относительно КНДР, то сначала надо вспомнить, что СССР разыграл свой привычный сценарий в Корее еще 70 лет назад. Страна с идеологией чучхе и династией Кимов была создана Москвой. Затем

СССР долгие годы поддерживал КНДР и предоставил Пхеньяну реактор для производства плутония. Есть основания считать, что после распада СССР Россия способствовала развитию ракетной программы КНДР. В 2012 г РФ простила КНДР 90% долга, т.е. подарила до 10 млрд. долл. Россия также причастна к нарушению режима санкций ООН против КНДР, то есть продолжает тайно поддерживать режим Кима.

Сейчас, когда ставки выросли, Россия будет действовать гибридно. За кулисами она будет обещать Киму поддержку, наладит поток контрабанды, может тайно забросить в КНДР оружие, позволит мигрантам из КНДР нелегально работать в России – т.е. будет делать все, чтобы режим Кима держался как можно дольше. Однако если серьезно запахнет опасностью, Россия сразу откажется от Кима и сделает вид, что она ни при чём. И Россия вряд ли открыто вступит в войну, потому что она неспособна вести даже те войны, которые уже начала.

На вопрос «будет ли война» эксперты InformNapalm ответили, что вооруженное противостояние с КНДР почти неизбежно. Поэтому вопрос не в том, будет ли война, а в том, когда она произойдет. Если в ближайшее время Ким Чен Ын не сядет за стол переговоров и не начнет вести себя конструктивно, то в

скором будущем стоит ожидать начала боевых действий. Остаётся надеяться, что противники КНДР успеют подготовиться к этой войне до того, как она начнется.

Вывод. Не должно быть иллюзий относительно намерений России. Она всегда предаёт своих партнеров: ее слова, устные обещания или даже письменные соглашения ничего не стоят. У Кремля нет принципов – есть лишь целесообразность. КНДР нужна Кремлю лишь для того, чтобы он мог показать её самой неадекватной страной в мире, чтобы на её фоне Россия показалась «еще адекватной», страной, «с которой еще можно договариваться». Россия в критический момент пожертвует КНДР, сделав вид, что она никогда не имела никакого отношения к её истории. Противостоять странам, в чьих руках сконцентрировано 47,7% мирового ВВП (против 0,02% у КНДР) — это самоубийство. Угрожать стране с самыми мощными в мире ВС – это еще большее самоубийство. Пекин не поможет, и Москва тоже не поможет. Поэтому руководству КНДР лучше сесть за стол переговоров о ядерном разоружении – это единственный и последний шанс сохранить жизнь ему и гражданам его страны [5].

Начало переговоров США и КНДР. Напомним, что приведенное выше исследование было опубликовано в январе 2018 г. И прогноз

экспертов InformNapalm сбился с поразительной точностью.

27 апреля 2018 г в деревне Пханмунджом (РК) на ДМЗ прошла встреча президента РК Мун Чжэ Ина и председателя КНДР Ким Чен Ына. Была подписана декларация, которая установила общую цель по ядерному разоружению Корейского п-ва. Стороны объявили, что будут активно продвигать переговоры РК, КНДР и США, чтобы в течение года превратить соглашение о прекращении огня в Корейской войне в мирное соглашение, сформировать долговременный и прочный мирный механизм. Декларация содержит обязательство, согласно которому РК и КНДР полностью прекратят «враждебные действия», укрепят обмен и сотрудничество, создадут совместный пункт связи Юга и Севера, и др. [6].

12 июня 2018 г начались переговоры между США и КНДР о ядерном разоружении последней, и произошла 1-я встреча президента Трампа и председателя Ким Чен Ына. Они подписали следующую декларацию:

- США и КНДР принимают обязательства установить отношения между странами в соответствии с желанием народов этих государств добиться мира и процветания.
- США и КНДР совместно приложат усилия для того, чтобы

установить на территории Коре́йского п-ва устойчивое и продолжительное состояние мира.

- КНДР подтверждает приверженность Пханмунджомской декларации, подписанной 27 апреля 2018 г и полному освобождению Коре́йского полуострова от ядерного оружия.
- США и КНДР принимают обязательства по возвращению останков военнопленных и пропавших без вести, включая возвращение уже идентифицированных останков.

Также США в ответ на согласие Пхеньяна отказаться от своей ядерной программы обещали гарантии личной безопасности Ким Чен Ёну [7].

После этого КНДР сообщила, что демонтировала полигон Сохэ, где испытывались баллистические ракеты.

27-28 февраля 2019 г в Ханое состоялась 2-я встреча лидеров США и КНДР. Она закончилась раньше срока и безрезультатно – соглашение не было подписано. Глава КНДР подтвердил намерение отказаться от ядерных испытаний и был готов пойти на демонтаж ядерного центра в Йонбёне. При этом КНДР рассчитывала, что в ответ США отменят санкции, но Трамп не согласился и потребовал полного ядерного разоружения, а не частичного [8].

30 июня 2019 г в деревне Пханмунджом (РК) произошла 3-я встреча Трампа и Ким Чен Ёна. Они договорились о формировании двумя странами команд для возобновления переговоров между США и КНДР, фактически прерванных после неудачи саммита в Ханое. При этом Трамп заявил, что не собирается торопиться с заключением соглашения [9].

5 октября 2019 г в Стокгольме начались переговоры этих команд. Перед этим, 1 октября, КНДР опять испытала баллистические ракеты. Сообщалось, что Трамп готов предложить Ким Чен Ёну трехлетнюю приостановку санкций ООН по экспорту текстильных изделий и угля, если Пхеньян согласится демонтировать свой главный ядерный объект в Йонбёне и прекратить производство высокообогащенного урана. Если ООН не согласится, США могут сами прекратить эти санкции. В сентябре Трамп заявил о готовности к встрече с лидером КНДР. Она может состояться в США до конца 2019 г. Но переговоры делегаций в Стокгольме провалились, и глава делегации КНДР обвинил в этом США. Неясно, будет ли продолжено общение двух делегаций и состоится ли в 2019 г 4-я встреча Трампа и Ким Чен Ёна.

А 16-го ноября 2019 г Ким Чен Ён посетил о-в Чхангриндо, в Желтом море на морской границе между КНДР и РК недалеко от южноко-

рейского о-ва Пэннендо, Сначала лидер КНДР наблюдал за учениями авиации и войск ПВО, а 18-го ноября руководил учениями по высадке воздушного десанта. МО РК расценило эти учения как нарушение военных договоренностей между странами. Ведь председатель КНДР и президент РК 19 сентября 2018 г подписали военное соглашение, предусматривающее прекращение всех враждебных актов друг против друга и призывающее к снижению напряженности на Корейском п-ве. Через специальную линию связи МО РК направило категорический протест Северу, поскольку проведенные КНДР стрельбы являлись нарушением соглашения от 19 сентября 2018 г [10].

И наконец, 21 ноября 2019 г в Южно-Китайском море по информации Глобальной сети мониторинга окружающей среды было зафиксировано повышение уровня радиационного фона в связи с радиационным инцидентом. Была зарегистрирована ударная волна большой силы от взрыва на глубине до 50 м. Эпицентр взрыва находился около спорного архипелага Спратли. Геологическая служба исключила землетрясение в этом районе. Сообщалось, что превышение уровня радиации было зафиксировано во Вьетнаме, Тайване и Китае.

Российские «эксперты» сходу предположили, что это взрыв подлодки США, несущей боевое дежур-

ство в Южно-Китайском море. Потом они заявили, что в месте предполагаемого «взрыва» могли находиться либо российская, либо китайская, либо американская атомная подлодка, и высказали предположение, что с наибольшей вероятностью, это могла быть китайская подлодка и произошла авария, к примеру, в реакторе. Но точной информации нет, Пекин и Вашингтон официально ничего не сообщали. Директор Службы внешней разведки РФ С. Нарышкин подтвердил, что у России нет данных о радиационном инциденте, «якобы» произошедшем у берегов Китая [11].

Но нельзя исключить того, что там было произведено 7-е ядерное испытание КНДР (1-е подводное). Действительно, при нанесении удара по Южной Корее, ракеты КНДР могут быть перехвачены системой КАМД, к тому же есть сомнения, что в КНДР вообще были созданы лёгкие ядерные боеголовки для ракет. А если ещё в мирное время незаметно доставить под водой ядерные заряды к портам противника (у КНДР много подлодок), то это позволит разрушить данные порты и сделать невозможным переброску морем войск США в Южную Корею. Путаные заявления российских «экспертов» можно считать попыткой отвлечь внимание от КНДР.

А 8 декабря 2019 г сообщили, что на якобы «демонтированном»

полигоне Сохэ проведено «крайне важное» испытание, которое может повлиять на стратегическое положение страны. В РК предполагают, что речь шла о твердотопливном двигателе для МБР. Ранее Пхеньян заявил, что сделал уже достаточно шагов навстречу Вашингтону, и теперь настала очередь ответных действий США [12].

Российская угроза Южной Кореи и возможности сотрудничества Южной Кореи с Украиной. 23 июля 2019 г над Японским морем произошёл инцидент. Истребители F-16С и F-15К ВВС Южной Кореи перехватили два российских бомбардировщика Ту-95МС и самолёт ДРЛО А-50, а также два китайских бомбардировщика Н-6К, которые вторглись в воздушное пространство Южной Кореи, в зону идентификации ПВО у островов Докдо, и осуществляли там совместное патрулирование [13]. А 27 ноября 2019 г был сходный инцидент, только китайских бомбардировщиков там уже не было. Два Ту-95МС выполнили полет над Японским и Восточно-Китайским морями в сопровождении истребителей Су-35С и самолета ДРЛО А-50. И опять они вторглись в ту же южнокорейскую зону. На отдельных этапах маршрута Ту-95МС сопровождали пары истребителей F-15К, F-16 ВВС Южной Кореи и F-2 ВВС Японии [14].

Комментируя первый инцидент, руководство Южной Кореи выразило обеспокоенность, хотя ранее оно не делало заявлений об угрозе со стороны России. Мало того, между Южной Кореей и РФ существовало довольно активное военно-техническое сотрудничество. Россия поставляла вооружение в Южную Корею и даже велись совместные разработки ВВТ. Ясно, что залёт в зону идентификации ПВО не мог стать причиной такой реакции. Видимо, причина глубже, а реакция говорит об изменении отношения руководства Южной Кореи к России.

В связи с этим, руководству Украины было бы целесообразно рассмотреть возможности сотрудничества Украины с Южной Кореей, в т.ч. военного и военно-технического, для которого в данных условиях появились определённые предпосылки.

ЛИТЕРАТУРА

1. James Hackett The conventional military balance on the Korean Peninsula // <https://www.iiss.org/blogs/research-paper/2018/06/military-balance-korean-peninsula>
2. Захват Голубого дома. Как северокорейский спецназ напал на Сеул // <https://dambiev.livejournal.com/1289798.html>
3. Кирьянов О. Южная Корея обнаружила тоннели вторжения из КНДР // <https://rg.ru/2013/10/11/tonneli-site-anons.html>

4. Гибридный мир: Корея и Украина. Общие черты московской агрессии и уроки для человечества // <https://informnapalm.org/41799-gibridnyj-mir-koreya-i-ukraina/>

5. Северная Корея: будет ли война? // <https://informnapalm.org/42921-severnaya-koreya-budet-li-vojna/>

6. Лидеры РК и КНДР подписали подтверждающую цели по денуклеаризации Пханмунджомскую декларацию // http://russian.news.cn/2018-04/28/c_137142464.htm

7. Трамп и Ким подписали соглашение. О чем в нем говорится? // <https://www.bbc.com/russian/news-44452269>

8. Шимаев Р. И др. «Процесс важнее результата»: почему Трамп и Ким Чен Ин не пришли к соглашению по итогам переговоров // <https://russian.rt.com/world/article/606697-itogi-sammit-kndr-ssha>

9. Трамп и Ким Чен Ин договорились возобновить переговоры

США и КНДР // <https://russian.rt.com/world/news/645782-tramp-kim-chen-yn-peregovory>

10. Северная Корея провела учения на южной границе // http://nvo.ng.ru/nvoevents/2019-11-26/100_191126news5.html

11. Дронина И. Был ли «взрыв» в Южно-Китайском море? // http://nvo.ng.ru/nvoevents/2019-11-24/100_191124news9.html

12. КНДР возобновила испытания на космодроме Сохэ // <https://topwar.ru/165561-kndr-vozobnovila-ispytaniya-na-kosmodrome-sohje.html>

13. Акимова Е. Появилось видео перехвата корейскими истребителями российского и китайского самолётов // <https://www.kp.ru/online/news/3548516/>

14. Два Ту-95МС пролетели над нейтральными водами Японского и Восточно-Китайского морей // <https://tass.ru/armiya-i-opk/7209817>